

SYNAGOGA V IVANČICÍCH

V prosinci 2017 se v moravských Ivančicích sešlo několik desítek zájemců o stavební úpravu místní synagogy. Architekt Jiří Koukolík je seznámil se záměrem města využít tuto budovu jako knihovnu a místo, kde se budou odehrávat veřejné schůze i společenské akce.

Ivančická synagoga byla vystavěna v roce 1853. Od března 1942 sloužila jako sklad majetku židovských občanů, kteří museli z Ivančic odejít. Po válce už nebyla v Ivančicích židovská obec obnovena a budova sloužila jako sklad surovin a výrobků ivančických podniků. Kolem roku 1950 byla Židovskou obcí v Brně prodána městu, od roku 1960 byla využívána jako sklad n. p. Klenoty. Tento podnik provedl značné úpravy, které ale vcelku respektovaly původní vzhled stavby. Tak byla tato židovská památka, na rozdíl od synagog v jiných obcích, zachována a po úpravách bude využita ke kulturním účelům. *jj*

CHANUKA PO 80 LETECH

Po osmdesáti letech se v brněnské vile Stiassni opět rozzářila chanuková světla. Čtvrtou svíci sem o letošním svátku Chanuka, který připadl na 12. až 19. prosince, přišli v pátek 15. prosince zapálit členové Židovské obce Brno a Spolku přátel vily Stiassni. Spolek si touto unikátní událostí připomněl i druhé výročí svého vzniku. Když členové továrnické rodiny Stiassni zapalovali v roce 1937 ve své domovské vile v Brně chanukový svícen, možná ani netušili, že to bude naposledy. Již o rok později musela rodina dům i republiku opustit. Funkcionalistickou vilu v Brně si podle návrhu architekta Ernsta Wiesnera nechal roku 1929 postavit Alfred Stiassni s rodinou. Roku 1939 vilu zabavili nacisté a udělali z ní důstojnické kasino. Od roku 1952 připadla národnímu výboru pro reprezentační účely a do povědomí se dostala jako „vládní vila“. Nyní je od roku 2014 přístupná veřejnosti. *ztis*

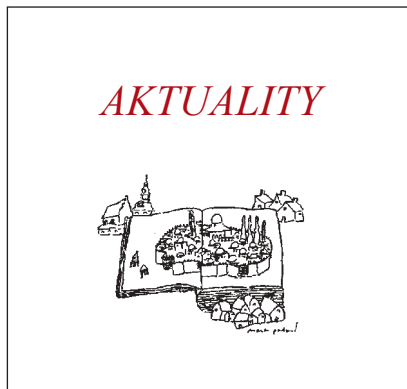
VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2018.

Témata:

- ochrana kulturních památek,
- rozvoj židovských tradic na území České republiky
- podpora vzdělávání a českého židovského školství.

Žádosti o nadační příspěvek musí být

podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termíny uzávěrek jsou stanoveny na 28. 2. 2018 a 30. 6. 2018. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz, na www.kehila-prag.cz, záložka Nadace ŽOP: http://www.kehilaprag.cz/cs/stránka/nadace_fondy/nadace_zop, nebo u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570. *jk*

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE HAGIBOR

Správní rada Nadace Hagibor vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2018. **Témata:**

- podpora pro zlepšení a zajištění života seniorů, zejména obětí holokaustu a osob dotčených holokaustem
- podpora zdravotních a sociálních služeb určených především pro přeživší šoa.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaném formuláři Nadace Hagibor. Termín uzávěrky je stanoven na 30. 9. 2018. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadace.hagibor@kehilaprag.cz, na www.kehilaprag.cz, záložka Nadace Hagibor: http://www.kehilaprag.cz/cs/stranka/nadace_fondy/nadace_hagibor, nebo u Renaty Klodnerové, telefon: 226 235 052. *rk*

PŘEDPLATNÉ MĚSÍČNÍKU ROŠ CHODEŠ NA ROK 2018

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

prejeme vše dobré v novém kalendářním roce. Doufáme, že nám i nadále zachováte svou přízeň, které si velmi vážíme. Nové předplatitele srdečně vítáme. Měsíčník *Roš chodeš* zasiláme buď v klasické papírové podobě poštou v nepřehledných obálkách, ale také elektronicky v PDF. Zasilání časopisu poštou i elektronicky lze uhradit bankovním

převodem na níže uvedený účet Federace židovských obcí v ČR.

Prosíme, pokud provádíte platbu z ciziny, uhradte bankovní poplatky (cca 100 Kč), nejsou zahrnuty v ceně předplatného. Nepoužívejte šeky; pokud nemůžete použít bankovní spojení, zašlete laskavě příslušnou částku v bankovkách doporučeným dopisem.

Roční předplatné pro ČR je 400 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; roční předplatné do Evropy stojí 750 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; roční předplatné do zámoří stojí 1000 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč.

Částku v korunách nebo její ekvivalent v eurech či USD zasílejte laskavě na číslo účtu 030031-1936511339/0800 (IBANCZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s.

Jako variabilní symbol uvádějte 122018; jako údaj příkazce jméno předplatitele. Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C.

Pokud budete platit osobně na Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), tak ve 2. patře v pokladně Federace židovských obcí v ČR u paní ing. Gabriely Slezákové nebo paní Aleny Kopecké.

Objednávky předplatného zasílejte do redakce *Roš chodeš*, Izraelská 1, 130 00, Praha 3, e-mail: roschodes@sefer.cz, telefon: 226 235 217/8, mobil: 605 319 468. Na těchto kontaktech rádi zodpovíme i případné dotazy. Do objednávky uveďte laskavě své jméno, poštovní adresu a u elektronického zasilání e-mail. Děkujeme vám. *redakce*

OBSAH

- Sidra na tento měsíc 4–5
 Rozhlasová debata Igor Rintel-
 Jozef Lenč na téma Jeruzalém 6–7
 Na paměť Hroubovickým 8–9
 Od Heršla k Tigridovi – O semilských
 předcích Pavla Tigrida 10–11, 14
 V zemi pagod – o předválečné barmské
 komunitě a jejích pozůstatcích 12–13
 Básně Hannah Arendtové 15
 Tváře a příběhy. Uchovávaní paměti
 v Židovském muzeu v Praze 16–17
 Kniha J. Slívy na téma F. Kafka 18
 O knize vzpomínek H. Frischerové 19
 Třicet let od demonstrace
 na National Mall 20
 Izrael: Kdo posílá v Sýrii 21
 Výběr z českých médií 22
 Kalendárium 23
 Zprávy, kultura, inzerce 24–27
 Zprávy ze světa 28

Na události ve Svaté zemi reaguje celý svět. Zvláště když Izrael zasáhne silou a lze ho postavit na pranýř. Pak se protestuje nejen ve světě arabském či muslimském, ale i na progresivním Západě – zvláště tam, kde narůstá podíl muslimů. Prosinec přinesl posun. Emoce a demonstrace vyvolal symbolický akt, který se odehrál až ve Washingtonu.

Ve středu 6. prosince prezident Donald Trump vyslovil to, co bylo až dosud tabu. Řekl, že Spojené státy uznají Jeruzalém za hlavní město Státu Izrael a že tam z Tel Avivu přestěhují svou ambasádu.

To gesto sice jen potvrzuje dosavadní realitu, ale působí velkou silou na muslimské státy (některé se obrátily na Radu bezpečnosti OSN) i na Evropskou unii. Ta si to vyříkala přímo s Izraelem, neboť 11. prosince přijel do Bruselu – jako první izraelský premiér po 22 letech – osobně Benjamin Netanjahu.

Netanjahu oslovil evropské ministry zahraničí v naději, že většina zemí EU Jeruzalém za metropoli Izraele uzná („mír je stále možný, neboť uznání skutečnosti je podstatou míru“). Ale s tím narazil. Federica Mogheriniová, šéfka diplomacie EU, to jasně vyloučila: „Evropská unie a její členské státy tento krok neudělají.“ Stanovisko EU zůstává stejné v tom smyslu, že Jeruzalém má být hlavním městem Izraele i budoucího palestinského státu.

Otázka ovšem zní, zda se stanovisko přednesené paní Mogheriniovou a uznání Jeruzaléma za hlavní město Izraele už před uzavřením mírové dohody s Palestinci musí vyloučovat. České ministerstvo zahraničí na svém webu uvedlo: „Česká republika v současné době, než dojde k uzavření míru mezi Izraelem a Palestinou, prakticky uznává Jeruzalém za hlavní město Izraele v hranicích demarkační linie z roku 1967.“ Tím se v Evropě poněkud vymyká a Izrael si toho všiml. Prezident Miloš Zeman je jasně pro uznání. Ale designovaný premiér Andrej Babiš je proti přímému uznání, je tedy více v souladu s EU. Teprve uvidíme, jak se věci vyvinou. Ale vezměme to po řadě.

PŘESTAVME TU ŠACHOVNICI

Dotyčná řeč Donalda Trumpa nepůsobila nijak vyhrcočeně. Řekl, že problémy

nelze řešit tím, že se vychází z týchž selhavších předpokladů a opakují se tytéž selhavší strategie. K nim řadí i americký zákon z roku 1995 o přesunu ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma, neboť po dvaceti letech odkladů „nejsme blíže mírové dohodě mezi Izraelem a Palestinci“. A protože by bylo pošetilé opakovat tytéž recepty, Trump navrhuje něco jiného. Klíčová pasáž je stručná:

„Je načase uznat Jeruzalém za hlavní město Izraele. Zatímco předchozí prezidenti to slibovali v kampani, ale pak nevyslovili, já to dnes vyslovuji. Domnívám se, že tento krok je v nejlepším

TRUMPŮV TEST PRO JERUZALÉM

zájmu Spojených států i cesty k míru mezi Izraelem a Palestinci.“

O to obsáhlejší jsou reakce na tato slova. Nepočítáme-li naprostý souhlas vlády Izraele a naprosté odmítnutí ze strany arabských a muslimských států, s jistým zobecněním lze říci toto. Odmítavé reakce pocházejí spíše od lidí z branže, tedy politiků a diplomatů. A vstřícnější reakce pocházejí spíše od lidí nezávislejších – od pozorovatelů či komentátorů. Ilustrují to i texty v *The New York Times*.

Z jedenácti bývalých amerických velvyslanců v Izraeli, kteří se pro list vyjádřili, jen dva hodnotí uznání Jeruzaléma kladně, a devět záporně. Martinu Indykovi konkrétně vadí, že Trump se vyhnul geografické definici uznané metropole, tudíž nevíme, jakou roli přisuzuje východnímu Jeruzalému. Nebo to, že Trump uznání nespojil s žádnou iniciativou, kterou by mohli vnímat jako vstřícný podnět Palestinci.

Naproti tomu komentátor Bret Stephens prezidentův krok jasně chválí. Předstírá, že něco není tím, čím ve skutečnosti je, může být receptem pouze pro sebeklam. A právě to byl případ Jeruzaléma neuznaného za metropoli. Vždyť každá zásadní návštěva stejně mířila do Jeruzaléma. Ať už to byl Richard Nixon jako první americký prezident (1974), Anvar Sadat jako první lídr arabské země (1977) či Angela Merkelová, která v Jeruzalémě řekla, že bezpečnost Izraele je státním zájmem Německa (2008). Tak

proč trvat na fikci, ptá se Stephens, že Jeruzalém metropolí Izraele není?

Nepředpojatě to na ČT 24 shrnul Michael Žantovský, bývalý velvyslanec v Izraeli i USA. Trumpovi jde o víc než o volební slib. Učinil gesto, které je bouchnutím do zablokované šachovnice a mohlo by ji rozhýbat. Ti, kteří Trumpovi vyčítají, že ohrozil mírové řešení, nedodávají, že žádné mírové řešení se už patnáct let nerýsuje. Ano, je to riskantní manévr, ale mohl by vyjít. Podobně jako to Trumpovi vyšlo s Čínou. Zpočátku k ní hovořil velmi ostře, ale když tam na podzim přijel, uvítali ho jako žádného jiného amerického prezidenta od éry Nixona. Takže na prognózu je ještě brzy.

MÁME PROBLÉM, ALE...

Ve složitější situaci jsou některé státy EU – například Německo či Švédsko. V reakci na rozhodnutí prezidenta USA totiž němečtí či švédští muslimové nedemonstrují proti USA, ale proti židovskému státu existujícímu v jakýchkoli hranicích a proti Židům obecně. V Göteborgu se dokonce pokusili zapálit synagogu. Nenaplní-li toto definici nenávisti vůči skupině obyvatel, tak už snad nic.

Politici v čele s kancléřkou Merkelovou vyzývají k odporu vůči antisemitismu, ale pojmenovat jeho zdroj se zdráhají. Nanejvýš – jako třeba Jens Spahn z německé CDU – mluví o „antisemitismu, ať už importovaném, nebo ne“. Švédský premiér Stefan Löfven po žhářském útoku na synagogu v Göteborgu a demonstraci s protizhivovskými hesly v Malmö řekl: „Ve švédské společnosti máme problém s antisemitismem.“ To jako že tam spadl z Měsíce?

Otevřenější jsou média. Například německý *Die Welt*, kde leccos napovídají už titulky jako „Míru nebrání Trump, ale Arabové“ nebo „Výzvy k vraždění Židů nepatří do svobody názoru“. Právě *Die Welt* si všimá i jiné speciality úředního Švédska. Říká se, že Trumpovo uznání Jeruzaléma za hlavní město Izraele chybí už tím, že předjímá mírovou dohodu mezi Izraelem a Palestinci. Ale právě Švédsko už v roce 2014 uznalo palestinský stát, aniž by vyčkalo na závěrečnou mírovou dohodu. Z toho vidíme, že místa pro demagogii je tu dost.

ZBYNĚK PETRÁČEK

DOBYTÍ EGYPTA (ŠEMOT)

Během sedmi hladových let vydával Josef ze sýpek, v nichž za úrodných sedmi let nashromáždil obilí, Egyptanům chléb výměnou za peníze. Když jim došly peníze, platili svými stády, a když jim došel dobytek, nezbylo jim než nabídnout faraonovi svou půdu a sebe samotné za otroky, dostanou-li zrní na osev. *Tak Josef (...) skouplil pro faraona všechnu půdu Micrajim a celá země byla faraonova*, včetně jejich obyvatel kromě kněží. Kněží, jak autor vtipně dodává, půdu neprodali a *jedli privilegium, které měli od faraona*. Od té doby se v Egyptě ujal zákon o pětinové dani faraonovi z půdy, čtyři pětiny zůstaly na obživu a na osev. Všichni Egyptané s výjimkou kněží ztratili tak po uplynutí hladových let osobní svobodu a byli právně faraonovými otroky. To se však Jisraele netýkalo, *poněvadž se usadil v zemi Micrajim, v zemi Gošen, získali ji do držení a velmi se rozplodili a množili*. (1M 47,13–27) Jaakovovi synové a jejich děti a vnuci byli na rozdíl od faraonových poddaných svobodní lidé a právně se nelišili od egyptských kněží. Z toho se pak na začátku knihy Šemot odvíjí problém *nového krále*, který povstal v Egyptě, aby tuto závalu napravil. *Synové Jisraele byli plodní, množili se jako hmyz a rozmnožili se a rozmohli tak velice, že jich ta země byla plná*. Překlad „rozmohli se“ plně nevystihuje hebrejské sloveso *acmu*, lépe je pochopíme v souvislosti s moderním pojmem *acmaút*, samostatnost. „*Lid synů Jisraele je početnější a samostatnější než my*“, prohlásil nový král, a aby se v případě napadení Egypta nepřidal na stranu nepřátel, snažil se sílu tohoto lidu zničit.

Že to připomíná nástup Hitlera, jenž ve „světovém Židovstvu“ spatřoval úhlavního nepřítele německého národa, netřeba dokazovat. Ve propech nového krále Egypta mluví však skutečnost, že v případě reálného ohrožení Egypta kmeny, ovládajícími území severně od země Gošen, byly jeho obavy pochopitelné, zvláště když staroegyptská historie klade rovnítko mezi Izrael a asijské porobitele Egypta za tzv. druhého přechodného období, které mělo trvat celých 400 let. Počínaje egyptským knězem Manethem, jenž ve 3. století př. obč. letopočtem napsal *Dějiny Egypta*, došlo k ovládnutí Dolního Egypta tzv. Hyksósy, náčelníky výše zmíněných kmenů, nazývaných Šasu, nenásilnou formou. Z posledního období před jejich převzetím moci je z historických pramenů zřejmé, že osoby

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Josef a faraon*.

se semitskými jmény nejdříve ovládly hospodářské řízení na všech úrovních až po úřady vezírů. Jako prvního faraona hyksóské dynastie uvádí Manetho Salitise, což je zjevně porečtený hebrejský výraz pro „vladaře“ – *šalit*. Tak ale tituluje Tóra Josefa v době sedmi hladových let, *byl tím vladařem (ha-šalit) nad zemí, jenž prodával celému světu* (1M 42,6).

Vyprávění Tóry se sice soustřeďuje na jiné věci než historii Egypta, ale na pozadí osudů mladého hebrejského otroka líčí situaci v Egyptě jeho trojí kariérou u velmože Potifara, u velitele věznice, kam byl nespravedlivě uvržen, a konečně u faraona, jenž ho povýšil na vladaře. Jak pro prvního, tak pro druhého a třetího je signifikantní, že povinnosti, vyplývající z jejich postavení, přenechali mladému cizinci, s nímž by ani nejedli u stejného stolu. Tóra sice vyzvedá Josefovou moc v souvislosti s jeho bratry, kteří ho prodali do Egypta, *poněvadž chtěl být jejich králem*, ale historizující agada a židovská tradice se netají tím, že Josef nebyl jen „druhým po králi“.

Tomu se ostatně není co divit, uvážíme-li, že se citace z Manethových *Dějin* dochovaly do současnosti díky spisu židovského historika Josepha Flavia (*Contra Apionem*), jenž v 1. století obč. letopočtu sice s výhradami, avšak přesto s Manethovou identifikací Židů s Hyksósy souhlasil.

Midraš Pirke derabi Eliezer (11) proto není ojedinělým pramenem výkladu, že *Josef vládl od jednoho konce světa k druhému, poněvadž je řečeno* (1M 42,2) že „*celý svět přicházel k Josefovi do Egypta*“. *To neznamená jen, že přicházeli do Egypta nakupovat jídlo, ale že přinášeli Josefovi každý svou daň a své dary, protože byl po čtyřicet let druhým po králi a čtyřicet let vládl sám, poněvadž je řečeno* (2M 1,8), že *(po jeho smrti) „povstal nad Egyptem nový král“*. Tomu ostatně nasvědčuje, že mezi hyksóskými panovníky nalezneme kromě Manethova Salitise (Josefa) jména Jakub-her a Beon (čti Ben On). *Iunu*, hebrejsky *On*, řecky Heliopolis v Dolním Egyptě, souvisí s Josefem, *poněvadž jej faraon oženil s Asnat, dcerou Putifera, kněze Onu, a řečený „syn Onu“ by dokonce mohl být nejmladší Josefův bratr Benjamin, jemuž dala umírající Rachel jméno Ben Oni (Syn zármutku)*.

Hyksósy vytlačil z Egypta až panovník z egyptské krve Ahmose kolem roku 1500 př. obč. letopočtem. Po dlouhém bezvýsledném obléhání Avarisu, hlavního města Hyksósu, které měl postavit už Salitis, ztožňovaného s Pi-Ramesses nebo s Tansisem (hebr. Coan), opustili Hyksósové město se vším, co měli, a založili severně od Egypta město Šaruchen. (Podle Manetha to byl Jeruzalém, kde postavili chrám, kde uctívali osla.) V každém případě však pro egyptské panovníky 18. dynastie nadále představovali vážné nebezpečí a s pevnostní architekturou s vysokými hradbami měst, charakteristickou právě pro Hyksósy, se střetli izraelští zvědové, které Moše vyslal z pouště do země Kenaán. *Iýstoupi-li Negevem, a když přišel do Chevronu, byli tam Achiman, Šešaj a Talmaj, zplození toho obra, a Chevron byl postaven sedm let před micrijským Coanem* (4M 13,22). K tomu je třeba dodat, že Talmaj je egyptské jméno Ptolemaios a jeden z hyksóských panovníků se nazýval Šeši. Pozoruhodná časová souvislost sedmi let mezi stavbou Chevronu a Coanu (Avaris) v Egyptě zase naznačuje, že k ovládnutí Egypta „obry“ došlo během sedmi let hladomoru v Kenaánu, kdy již v Egyptě vládl prakticky Josef. (Viz paršat Šlach lecha.)

EFRAIM K. SIDON

NUTNOST KLÁST OTÁZKY**Bo (2M 10,1–13,16)**

Není žádná náhoda, že sidra Bo, oddíl, v němž se odehrávají morové rány a exodus z Egypta, se třikrát zabývá tématem dětí a povinností rodičů je vychovávat. Jako Židé věříme, že k obraně země je zapotřebí armáda, ale k obraně civilizace je nutné vzdělávání. Jakmile pokládáme svobodu za zaručenou, přijdeme o ni. Pokud rodiče nepředávají zkušenosti a ideály další generaci, vytrácí se historická paměť národa.

Fascinující je ale způsob, jímž Tóra zdůrazňuje fakt, že aby děti náležitě dospívaly, musejí se ptát. Dětské otázky jsou hlavní součástí pesachové večere (dvě ze sederových otázek pocházejí právě ze sidry Bo) a naši moudří na základě nich vyvozují, že základní povinností rodiče je naučit své děti, aby se uměly ptát.

Nabádání k otázkám přitom není přirozené, naopak: jako by popíralo tradiční kultury, které pokládají za hlavní úkol rodičů a učitelů vychovávat děti především k poslušnosti. „Děti mají být vidět, nikoli slyšet,“ praví staré anglické přísloví. „Děti, poslouchajte své rodiče, protože to je spravedlivé před Bohem,“ říká známé křesťanské učení. Když Sokrates učil lidi, jak se ptát, občané athénští ho odsoudili za to, že „kází mládež“. V judaismu to je naopak. Není to učení slepé poslušnosti. Je překvapivé, že v náboženství, které má 613 přikázání, nenaleznete hebrejský výraz pro „poslouchat“ (ve smyslu být poslušný). Když se v 19. století oživovala hebrejšтина, aby mohla fungovat jako moderní jazyk, výraz pro poslouchat se musel vzít z aramejštiny – *lecajet*. Místo výrazu „poslouchat“, používá Tóra slovo *šema*, jež se těžko překládá, neboť má řadu významů: naslouchat, slyšet, chápat, vnímat či odpovídat.

Věříme, že největším božím darem lidstvu je inteligence. V modlitbě amida pro všední den prosíme na prvním místě o „poznání, důmysl a rozum“. Jedním z nejpozoruhodnějších rabínských rozhodnutí bylo vytvořit požehnání, jež se má pronášet při pohledu na nežidovského učence. Rabíni nejenže dokázali vidět moudrost v jiné kultuře než své vlastní, ale dokonce za ni Hospodinu děkovali. Jak se tento přístup liší od omezenosti, již se tak často v minulosti – i současnosti – vyznačuje náboženské myšlení!

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila Alice Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – leden 2018 – tevet/švat 5778

Staronová synagoga

5. 1. pátek	večerní bohoslužba	15.56 hodin
6. 1. sobota	ŠEMOT 1M 28,10–32,3 hf: Iz 27,6–28,13; 29,22–29,23 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.11 hodin
12. 1. pátek	večerní bohoslužba	16.05 hodin
13. 1. sobota	VAJERA 2M 6,2–9,35 hf: Ez 28,25–29,21 mincha	15.50 hodin
	konec šabatu	17.20 hodin
17. 1. středa	Roš chodeš švat	
19. 1. pátek	večerní bohoslužba	16.16 hodin
20. 1. sobota	Bo 2M 10,1–13,16 hf: Jr 46,13–28 mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.29 hodin
26. 1. pátek	večerní bohoslužba	16.27 hodin
27. 1. sobota	ŠABAT ŠIRA BEŠALACH 2M 13,17–17,16 hf: Sd 4,4–5,31 mincha	16.10 hodin
	konec šabatu	17.39 hodin
31. 1. středa	TU BIŠVAT	
2. 2. pátek	večerní bohoslužba	16.39 hodin
3. 2. sobota	JITRO 2M 18,1–20,23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6 mincha	16.20 hodin
	konec šabatu	17.50 hodin

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 5. 1. v 15.56 a 19. 1. v 16.16 hodin.
Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

Bejt Simcha

(Maiselova 4, Praha 1)

Šachrit: v sobotu 13. 1. od 10.30 hodin proběhne ranní šabatová bohoslužba.

*Rodinná bohoslužba: kabalat šabat pro děti i dospělé
v pátek 26. 1. od 18.30 hodin.*

*Pro děti bude připravena zkrácená bohoslužba
a následný program a pohoštění.*

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

* * *

HLAVNÉ MESTO JERUZALEM

Rozhlasová debata Igor Rintel – Jozef Lenč

Začiatkom decembra oznámil prezident Trump, že nebude blokovat rozhodnutie americkej administratívy o uznaní Jeruzalema za hlavné mesto Izraela. V minulosti bol výkon rozhodnutia pravidelne odsúvaný úradujúcimi prezidentmi. Donald Trump uviedol rozhodnutie do života a splnil tak svoj predvolebný sľub.

Svetové médiá zaznamenávajú množstvo reakcií na túto udalosť:

Hlava sunnitského islamu šejk Muhammad Ahmad Tájib zrušil stretnutie s viceprezidentom USA Mikeom Penceom pri jeho návšteve Egypta. Rovnako sa zachovala aj hlava egyptskej koptskej cirkvi Tavadros II. Viceprezident Pence sa chcel stretnúť aj s palestínskym vedením, Ramalláh však schôdzku odvolal. Ide o prejavy protestov proti rozhodnutiu uznať Jeruzalem za hlavné mesto Izraela.

V piatok 8. decembra sa konali v Jeruzaleme búrlivé protesty, pri ktorých jeden človek zomrel, množstvo bolo zranených. Sobotňajšie protesty boli menej intenzívne, demonštrantov vo východnom Jeruzaleme a v Betleheme rozohнали izraelskí policajti. Teroristi z Pásma Gazy začali opätovne raketové odstreľovanie Izraela, pri odvetnom nálete zomreli dvaja ozbrojenci Hamasu.

Protesty sa neobmedzujú na moslimský svet. Vo švédskom Malmö sa zišlo asi 200 ľudí a prevolávali antisemitské heslá. Ministerka zahraničia Margot Wallströmová k tomu uviedla, že volat' po smrti Židov je „absolútne neprijateľné“. Prejavy antisemitizmu odsúdil aj švédsky minister spravodlivosti Morgan Johansson. Krátko po antisemitických demonštráciách riešila švédská polícia prípad podpalačstva synagógy, predbežne zatkla troch údajných páchatel'ov. O ich identite nezverejnili bližšie údaje. V Malmö žije 285 tisíc ľudí, asi 20 tisíc z nich pochádza z Blízkeho východu.

Český prezident Miloš Zeman pri svojom vystúpení na konferencii hnutia Sloboda a priama demokracia zopakoval, že s prezidentom Trumpom v prípade Jeruzalema súhlasí. Kritizo-

val Európsku úniu, ktorá podľa neho „robí všetko pre to, aby propalestínske teroristické hnutie malo prevahu nad hnutím proizraelským“.

Trumpovo rozhodnutie polarizuje aj slovenskú spoločnosť. O problematike diskutovali 8. decembra vo vysielaní Slovenského rozhlasu počas „primetime“ predseda ÚZ ŽNO Igor Rintel a politológ Trnavskej univerzity Cyrila a Metóda Jozef Lenč, ktorý má slovenský pôvod, konvertoval k islamu a je známy ako nekritický obhajca propalestínskych postojov. Z diskusie vyberáme:

Jeruzalém: pohľad z Olivovej hory. Foto jčd.

Igor Rintel: Americký prezident nevykonal žiadnu zmenu. Rezolúcia o uznaní Jeruzalema za hlavné mesto Izraela je stará 22 rokov, prijali ju obe komory amerického parlamentu a táto rezolúcia hovorí o Jeruzaleme ako o nedeliteľnom hlavnom meste Izraela. Čo Donald Trump urobil, respektíve neurobil, je to, že neodsúval výkon spomenutej rezolúcie, ktorý jeho predchodcovia pravidelne odsúvali. Je to významný symbolický krok. Nezmenil však štatút Jeruzalema ani štatút Chrámovej hory, nezmenila sa ani politika USA alebo Izraela.

Jozef Lenč: Úlohou Donalda Trumpa bolo, obrazne povedané, byť rozhodcom v mierovom procese na Blízkom východe. Jeho krok však pripomína

futbalového rozhodcu, ktorý príde rozhodovať zápas a oblečie si dres jedného z mužstiev. Druhá vec, ktorú citlivo vnímajú nielen politici v regióne, ale aj v ostatných častiach sveta, sú ľudia, ktorými sa americký prezident obklopuje, respektíve ich vysiela na dôležité posty v rámci rokovaní medzi stranami. Sú to ľudia, počínajúc veľvyslancom Davidom Friedmanom a končiac prezidentovým zaťom Jaredom Kushnerom.

Igor Rintel: Je jasné, že rozhodca by mal byť neutrálny, s tým súhlasím. Ale význam aktu uznania nemôžeme vidieť bez súvislosti s rezolúciami UNESCO, ktoré v priebehu posledného roka vyšli a šokujúcim spôsobom popierali akúkoľvek spojitosť Jeruzalema so židovským národom alebo náboženstvom a nepriamo odmietajú aj spätosť Jeruzalema s kresťanstvom. Podľa prijatých rezolúcií je v Jeruzaleme prítomná len moslimská tradícia. Tieto absurdné rezolúcie vznikli z vôle arabských a moslimských štátov zastúpených v UNESCO a ich prijatiu asistovala pasivita európskych krajín, ktoré sa v predmetnej veci väčšinou zdržali hlasovania. Arabské a moslimské krajiny sa systematicky snažia delegitimizovať Izrael. Dôsledkom je, že americký prezident prestal blokovat' 22 rokov staré rozhodnutie svojej administratívy. Nemôžeme považovať za neutrálne, keď organizácia pod hlavičkou OSN pripustí, že Židia nemajú žiaden nárok na Jeruzalem, že nejestvuje historická väzba medzi židovským národom a Jeruzalemom a že neplatia už tradičné židovské pomenovania a jediné platné sú arabské. Hlasovaním sa rozhodne o tom, že biblická história nejestvuje! To je rovnaké, ako keby európske štáty uznesením rozhodli, že Mohamed nikdy nebol v Mekke a Medine. Rozhodovať hlasovaním o histórii a náboženských symboloch je veľmi nebezpečné. Teda, ten spomenutý rozhodca bol v poslednom období všetko iné, len nie nestranný, bol silne protiizraelský. Je známe, že USA opúšťa organizáciu UNESCO. A rozhodnutie o Jeruzaleme je reakciou na všetku špinu, ktorú vyprodukovalo UNESCO smerom k Izraelu.

Jozef Lenč: Trump svojim jednaním spojil v arabskom svete strany, ktoré stáli vzájomne voči sebe v opozícii, ale teraz sa spojili vo vzťahu k otázke Jeruzalema. Došlo tak k zblíženiu medzi Íránom a niektorými arabskými sunitkými krajinami, ktoré voči nemu neboli priateľsky naklonené. Trump síce splnil svoj sľub, ale zároveň dokázal vyvolať démonov minulosti, vyvolať nárast extrémizmu a popularitu niektorých hnutí, ktoré už v arabskom svete tak populárne neboli. Týka sa to Hisbollahu, ktorý sa počas sýrskej vojny kompromitoval bojom po boku Islamského štátu.

Moderátorka: Nebolo nediplomatické prijať toto rozhodnutie? Dalo sa predsa predvídať, že prídu silne emotívne reakcie zo strany moslimského obyvateľstva.

Igor Rintel: Riziko zvýšeného terorizmu: nevšimol som si v posledných rokoch pokles terorizmu, ani v Európe, ani v iných častiach sveta. Naopak, počet teroristických útokov v posledných rokoch narastal. Ak chce niekto tvrdiť, že počet teroristických útokov bude narastať ako dôsledok symbolických krokov administratívy USA, tak toto považujem za úplný nezmysel. Samozrejme, že rozhodnutie vyvolalo silné reakcie moslimského sveta, pretože moslimovia boli zvyknutí na to, že všetky protižidovské alebo protiizraelské aktivity UNESCO po symbolickom alebo malom odpore prechádzajú, sú akceptovateľné. To sa stalo štandardom. A zrazu je tu niečo, čo ich snahu po delegitimizácii Izraela zaseklo. Hnev arabského sveta súvisí s tým, že kriminalizovanie Izraela neprineslo želané výsledky. Neverím, že krok Donalda Trumpa zvýši mieru terorizmu vo svete, že ovplyvní vojny medzi sunitmi a šiitmi. Spory a vojny v arabskom svete jestvujú trvale a nemajú väzbu na uznanie Jeruzalema za hlavné mesto Izraela.

Moderátorka: Pripomeniem niekoľko míľnikov z histórie Izraela. Roku 1980 bol schválený zákon o nedeliteľnosti Jeruzalema ako hlavného mesta Izraela. Roku 2000 Ehud Barak ponúkol Jásirovi Arafatovi nezávislý palestínsky štát s hlavným mestom východ-

ný Jeruzalem, a táto ponuka bola zopakovaná roku 2008 Ehudom Olmertom. Na čom stroskotali mierové rokovania?

Jozef Lenč: Stroskotali na tvrdohlavosti oboch strán. Ak si jedna strana myslí, že má absolútny nárok na celé územie a druhá strana má rovnaký názor, tak ťažko dôjde k dohode. Ak hovoríme o zákone z roku 1980, ten bol prijatý v rozpore s medzinárodným právom. Ak niekto niečo ponúka v rozpore s medzinárodným právom, tak sa to nedá brať ako ústupok, ale len ako prinavrátanie do stavu, keď ešte platilo právo. Jásir Arafat a jeho nasledovníci tieto návrhy odmietli,

Jeruzalém: Davidova vež z 2. stol. př. l. Foto jđ.

a to aj preto, lebo na oboch stranách, palestínskej aj izraelskej, sa dostávali do popredia extrémistické sily. Ústupky sa vnímali, a to na oboch stranách, ako slabosť.

Igor Rintel: Rozpor s medzinárodným právom? Hranica medzi východným a západným Jeruzalemom nikdy nebola stanovená OSN, bola len výsledkom vojny z roku 1948, následne vznikla iná hranica ako výsledok vojny z roku 1967. Prečo by mala byť platná tá prvá? O tom sa dá dlho diskutovať. Ale snáď sa dohodneme, že neuralgickým bodom je Chrámová hora, ktorá symbolizuje centrum židovskej identity. Je to miesto, kde stáli židovské chrámy a kde neskôr postavili moslimské svätyne. Tohto

miesta sa žiadna zo strán nedokáže zriecť.

Izrael dvakrát ponúkol arabským štátom niečo, čo sa nazýva „výmena územia za mier“. Ponuka bola vždy odmietnutá. Podľa mňa sa nedá baviť s niekým, kto odmieta uznať vašu existenciu.

Moderátorka: Rozhodnutie OSN z roku 1947 uvažovalo o Jeruzaleme, ako o meste pod medzinárodnou správou. Po vojne roku 1948 sa mesto rozdelilo na východnú časť ovládanú Jordánskom a západnú časť ovládanú Izraelom. Vo vojne roku 1967 obsadil Izrael východnú časť a roku 1980 ju anektoval. Palestínčania dnes žiadajú, aby sa hlavným mestom ich štátu stal východný Jeruzalem obsadený roku 1967. Spojené štáty teraz uznali Jeruzalem za hlavné mesto Izraela. Budú žiadať ako protihodnotu nejaké ústupky od Izraela?

Jozef Lenč: Servilná pozícia Donalda Trumpa v kontexte toho, akými ľuďmi sa obklopuje a aké názory títo ľudia majú na konflikt, naznačuje, že od Izraela nebude nič žiadať. Donald Trump toto sľúbil a je to predvolebný sľub, ktorý je najmenej suverénny a ktorý potvrdzuje vyjadrenia palestínskych a arabských politikov, ktorí odpovedali na otázku, že aký americký prezident by bol pre USA najlepší, tak eufemisticky hovorili, že je to jedno, pretože o veciach sa aj tak rozhoduje v Tel Avive.

Igor Rintel: Nesúhlasím s tým, že americký prezident sa správa voči Izraelu servilne, skôr si myslím, že sa prestal správať servilne voči arabským štátom. Pretože doteraz sa všetko podriaďovalo tomu, aby sme len nenaštvali nejaký Hamas alebo Hisbollah. Hamas a Hisbollah majú názory, podľa ktorých štát Izrael vôbec nesmie jestvovať. Nebudem brať ohľad na organizácie, ktorých cieľom je zničenie Izraela a vyvraždenie alebo vyhnanie jeho židovského obyvateľstva. V kontexte toho je ťažké akceptovať, že sa niekto správa servilne, ak s takýmito názormi nesúhlasí.

jf

(Vysielané v piatok 8. 12. 2017)

NA PAMĚŤ HROUBOVICKÝM

Nový památník v někdejší židovské obci u Chrudimi

Hroubovice (zvané dříve též Roubovice, něm. Raubowitz či Roubowitz, ale také „židovská“ nebo „ševcovská“ ves) se nachází 17 km jihovýchodně od Chrudimi v údolí Anenského potoka. Obec není příliš velká ani početná (v současné době asi 360 obyvatel), ale je zajímavě uspořádána: jednak kolem potoka, který lemují

přečtení všech jmen to byl celý zástup. Při pohledu na velkou skupinu dětí, představujících zmařené životy nevinných lidí, bylo to, co se stalo před víc než sedmi desítkami let, naléhavě přítomné. Jako by ten zástup vyprávěl také o židovském přínosu pro obec a o dobrém soustředění. A také o tom, jak zmizeli ti, kteří

Hroubovice na dobové fotografii. Synagoga s věžičkou se nachází mírně vlevo.

malé domky, jednak podél křivolakých uliček (do těch na okraji se stoupá po kamenných schodech). V obci se nalézá též zpustlá, ale stále pozoruhodná budova bývalé továrny na obuv (zvaná Wernerovka). Zahradu starého mlýna lemují pečlivě vyskládané opukové zidky. Nikde nevidíme nevzhledné paneláky, celkově tu na člověka dýchne atmosféra, jako by se (s trochou dobré vůle) ocitl mnohem jižněji než v Čechách.

Dne 11. prosince 2017 se na prostranství v samém středu Hroubovic, na místě zbořeného synagogy, za účasti desítek místních občanů i hostů konalo shromáždění, při kterém byl odhalen památník obětem šoa a otevřen pietní park. Památník obsahuje jména 39 hroubovických Židů, kteří byli v listopadu 1942 (tedy před 75 lety) deportováni do Terezína a potom do Osvětimi. Při působivé slavnosti zazněly projevy historičky Alžběty Langové, starosty Hroubovic Marcela Samka, chrudimského starosty Petra Řezníčka, účastníky pozdravila i paní Lili Ben Haroush, konzulka izraelského velvyslanectví v ČR. Dívčí trio Makabara zazpívalo hebrejské písně a na závěr zazněla jména obětí. Za každé jméno ze seznamu se k památníku postavilo dítě se svíci, po

tu pokojně žili a modlili se v již neexistující synagoze.

HISTORIE

Historii židovského osídlení, jehož počátky sahají do počátku 18. století, shrnula na úvod pietního shromáždění historička Alžběta Langová z Chrudimi. Dále vycházíme z jejich údajů (a informací Jiřího Fiedlera): Významný předěl znamenala pro komunitu osmdesátá léta 18. století, kdy vesnici zakoupil hradecký biskup a připojil ji ke svému chrasteckému panství. Tehdejší biskup Jan Leopold Hay (na svou dobu moderní osobnost, ovlivněná myšlenkami osvícenství a vírou v rovnost lidí) na panství šířil náboženskou toleranci a osobně se o to přičinil. Do svých vesnic psal pastýřské listy, v nichž vyzýval katolíky ke smířlivému přístupu k dalším náboženstvím, a umožňoval, aby se v nich usazovaly židovské rodiny.

Jiří Fiedler uvádí, že roku 1783 žilo v Hroubovicích 22 židovských rodin

se 45 dětmi, o deset let později to bylo 34 rodin, celkem 160 osob. Na konci 18. století tak vznikla samostatná židovská obec, která očividně vzkvétala: postavila si synagogu a školu, byl založen židovský hřbitov. Roku 1849 zde žilo již 52 židovských rodin. Jednalo se o 288 osob (téměř 47 procent z celkového počtu obyvatel obce), což je v českých poměrech unikum. Kdy přesně vznikl místní znak, se neví, ale je zajímavé, že reflektuje židovskou přítomnost v obci: na modrém poli vidíme bílou holubici s olivovou ratolestí a Davidovu hvězdu.

Ve druhé půli 19. století, kdy pod vlivem emancipace Židé odcházeli za lepšími příležitostmi do větších měst či do Prahy, jejich počet opět klesal do té míry, že roku 1890 byla hroubovická židovská obec zrušena. Ale i tak byla židovská přítomnost znát: fungovaly spolky i škola, bohoslužby se ještě konaly, i když na životě obce se Židé podíleli hlavně hospodářsky. Zatímco na sklonku 18. století se živili například jako vinopalníci, výrobci podpatků či prýmků a stužek, o sto let později jim patřily dvě továrny: obuvnický závod Werner a Werson a chemická Lučební továrna V. Kleina. Kromě toho zde Židé provozovali manufaktury s ručním vyšíváním, které dávaly práci a výdělek mnoha nežidovským rodinám. To vše se samozřejmě změnilo na sklonku třicátých let 20. století. Nakonec se z listopadového transportu před 75 lety vrátili jen dva Židé, manželé Henrietta a Vítězslav Mandelíkovi, 39 lidí bylo zavražděno.

PAMÁTNÍK

Jména všech deportovaných si teď můžeme přečíst na památníku, skládajícího se ze dvou žulových kamenů. Vytvořil ho ka-

meník Jiří Harbich dle společného návrhu M. Samka a architektů P. Vorlíčkové a J. Vintery (autorů celkové koncepce parku), o kovářské práce se postaral M. Jožák, o dláždění J. Novák. Na jednom kameni je deska se jmény obětí, na druhém, připojeném k prvnímu několika hřeby, jsou hebrejsky slova, jimiž se

Hospodin představil Mojžíšovi: „Ehje, ašer ehje“, „Budu tím, jímž budu“ (2M 3,14).

Další, menší kámen s informační deskou pak textem a fotografií připomíná zbořenou synagogu.

Tragédii těch, které nacisté zavraždili, nemohli místní lidé zabránit, jakkoli je s nimi pojily pracovní i přátelské vztahy. Jejich tváře i vzpomínky na ně nám přibližuje výstava uspořádaná původně pro 70. výročí deportací a nyní, u příležitosti odhalení památníku, přístupná do 6. ledna na místním obecním úřadě. Ale bolestná byla bohužel i zkušenost některých, kdo se do svých domovů vrátili a doplatili na to, že nacistický teror nahradil bezprostředně po válce teror komunistický v podobě řádění Revoluč-

žičku a na ní – další místní unikum – hodiny (což byla výsada kostelů). Na synagogu je Židé dali prý jako vyjádření vděčnosti „Roubovickým“ za to, že do obce se směly přistěhovat další židovské rodiny, a čas prý odměřovaly naprosto přesně. Roku 1810 je vytvořil kovářský mistr Steinmeisel z Dačic, stály 1075 zlatých a všechny součástky měly z plávkové ocele.

Jakkoli byla synagoga neudržovaná a zchátralá, samovolné zřícení jí nehrozilo a za dnešních podmínek by jistě ne-

veckého sdružení Hubert z Luže a z Pírkova děkovného dopisu lužským myslivcům stojí za to citovat: „Rada vyslovuje všem vašim pracovníkům, kteří se na akci zúčastnili, upřímné a soudružské poděkování za skutečně kladný přístup a nevšední aktivitu, která u všech vaší členů po celou dobu demolice vládla. (...) Soudruzi! Vykonali jste pro naši obec skutečně záslužné dílo, kde vaše práce bude natrvalo zapsána v myslích našich občanů. Mimo tuto skutečnost bude Váš pěkný přístup natrvalo zapsán do obecní kroniky, aby byl uchován pro příští generace kladný přístup organizace k potřebám malých MNV. Přijměte mimo sjednanou finanční odměnu náš opravdu srdečný a soudružský dík za veškerou vaši pomoc.“

Na místě synagogy (z níž se pod zemí zachovala cihlová podlaha) pak desítky let parkovala auta. Demolice budovy však měla (a má) i jednu zajímavou dohru: ztratily se při ní ony vzácné synagogální hodiny, a dosud je naděje, že se jednoho dne objeví.

Od pádu komunismu, a hlavně v posledních letech si díky aktivitě starostů pana J. Pokorného a současného M. Samka Hroubovice své židovské spoluobčany připomínají velmi odpovědně. Přispívají pražské obci na to, aby pokračovaly opravy židovského hřbitova, na němž se zachovalo na 250 kamenů z let 1788–1966. Je tu pohřben například císařský rada Jindřich Heisler, zakladatel továrny na doutníkové špičky v nedaleké Chrasti. Na hřbitově, umístěném u lesa nad obcí, můžeme obdivovat řadu očištěných a opravených pozdně barokních, novogotických či secesních náhrobků s tradičními symboly (kohenů, levitů, s palmami či vinnými hrozny),

náhrobek se dvěma sloupy jako symboly pilířů z Šalomounova chrámu, ale i kameny s motivy méně obvyklými: malířským štětcem, srdcem či věncem.

O tom, že Hroubovičtí minulost své obce berou opravdu vážně, svědčí i to, že k památníkům obětí

šoa a synagogy přibude na jaře ještě jeden – pamětní deska Jana Husche, a počítá se také s prvním ročníkem festivalu židovské kultury.

ALICE MARXOVÁ

Hroubovice dnes. Po synagoze zbylo prázdné místo uprostřed snímku. Foto AM.

ních gard. Ty se v Hroubovicích projevíly opravdu brutálně a z osudu jejich místních obětí člověka zamrazí:

Hedvika a její muž Jan (Hans) tvořili smíšené manželství, ona byla Židovka, on křesťan (Maďar německé národnosti). Po zavedení norimberských zákonů se Jan odmítl rozvést a Hedviku svým manželstvím chránil. A pomohl údajně i řadě vesničanů, jimž pomáhal sepisovat žádosti, aby nemuseli odjet na totální nasazení do Německa. Na podzim 1944 byl Hans poslán do pracovního tábora, Hedvika pak v únoru 1945 putovala do Terezína. Když se Jan vrátil, ty, kterým pomáhal, jeho návrat zaskočil. Jako „kolaboranta“ ho brutálně zavraždili před zraky celé obce. A Hedviku, která se navrátila o den později, nakonec gardisté vyhnali z domu a zabrali ho pro sebe. Vdova pak léta živořila se čtyřmi dětmi v maringotce na okraji vsi.

SYNAGOGA, HŘBITOV

Na výstavě se seznámíme s dokumenty týkajícími se okolností demolice synagogy. Synagoga, postavená roku 1765, byla velká barokně klasicistní budova s mansardovou střechou, která měla vě-

byl problém ji rekonstruovat. Koncem sedmdesátých let však rozhodně nebyly podmínky, možnosti a zřejmě ani snaha se o záchranu budovy alespoň pokusit (a vymyslet pro ni nějaké využití).

Velmi přesně to dokládají kopie dopisů z let 1978 a 1979, které psal předseda MNV soudruh Pírko představitelům pražské židovské obce. Pírko vehementně urgoval, aby židovská obec rozhodla o darování „historicky bezcenné“ synagogy státu (tj. hroubovickému MNV) a mohlo se začít s demolicí: „Synagoga“, jak píše důsledně s. Pírko, byla dle předsedy v tak špatném stavu, že mohla spadnout „při různých situacích (přelety nadzvukových letadel)“. Takovým argumentům se pražská obec (za níž jednal místopředseda Fr. Schwarz) neubránila a v létě 1978 svolila s darováním (a tím tedy i se zbouráním) synagogy. Demoličních prací se v říjnu 1979 zhostili členové mysliv-

Modlitba před památníkem hroubovických Židů. Foto Štěpán Bartoš.

OD HERŠLA K TIGRIDOVI

O semilských předcích Pavla Tigrida

Následující příspěvek přednesl Mgr. PAVEL JAKUBEC, ředitel Státního oblastního archivu v Litoměřicích, 26. října 2017 ve Státním okresním archivu Semily na semináři Pavel Tigríd a Rádio Svobodná Evropa ve studené válce v rámci memorialu Dny Pavla Tigrida v Semilech (viz Rch 12/2017). Pro potřeby Rch byl text mírně krácen a upraven.

Dvacátý sedmý říjen 1917 byl spíše teplejší podzimní den. Hladina rtuti v teploměru pražského Klementina se zastavila na 13 stupních, když se nedařilo odsud, v porodnici u Apolináře, narodil Ing. Františku Albrechtu Schönfeldovi a jeho ženě Arnoštce, rozené Singerové z Kolína, syn Pavel, světu známý jako Pavel Tigríd. Chlapcovy rodinné kořeny sahaly do severovýchodních Semil. Ale v Semilech tehdy už nikdo s příjmením Schönfeld nežil. Nejbližšími pokrevními příbuznými ve městě byli Schorschovi a Bockovi.

Pavel Schönfeld se narodil takřka přesně dvě století poté, kdy spatřil světlo světa jeho nejstarší známý předek po mužské linii. Dřevní schönfeldovské doby s sebou však přináší více otazníků než odpovědí. Jak to tedy začalo, nebo spíše: jak to mohlo tehdy začít?

KALMAN A ELCHANAN SCHÖNFELDOVÉ

Patrně počátkem roku 1810 zemřel na statku Malá Skála stařec a žebřák, podle matricy bez roku stoletý (či řečeno obecněji *velmi starý*), známý z dobových pramenů jako **MOSES KOHN SCHÖNFELD** či **MOYSES SCHÖNFELD** nebo **MOISES HERSCHL**. Ač o něm mnoho nevíme, jeho příchod na desfourské dominium z neznámého místa znamenal první krok k rozšíření židovského etnika v široké oblasti Jablonecka, Liberecka a Semilská. Židovská obec v Turnově, doložená s pauzou již od první poloviny 16. století, byla v tomto prostoru jediným židovským ostrůvkem. Před polovinou 19. století Židé podhůří příliš nevyhledávali nebo zde nebyli vítáni.

Soupisy Židů z konce 18. století uvádějí Mosese Kohna Schönfelda

jako ženatého, ale bezdětného. Domníváme se, že děti měl, ale ty byly tou dobou již odbyté a usazené na vlastních familiantských místech. Měli by jimi se zdravou dávkou skepse být bratři Koppelman alias Kalman nebo též Karl Schönfeld, v tradičním židovském prostředí zvaný Kalman, syn

Pavel Tigríd. Foto Karel Cudlín.

Mošeho, a **ELCHANAN SCHÖNFELD**, postaru Elchanan, syn Mošeho. Pro nás je zajímavý tím, že se jedná o praprapraděda Pavla Tigrida.

Kalman založil jako kostecký familiant schönfeldovskou větev na Sobotecku a její potomky lze vysledovat až do současnosti. Naopak bratr Elchanan se stal familiantem na Smržovce, poté pobýval v Semilech, od roku 1792 měl k nevoli tamějších měšťanů pronajatou vinopalnu v Lomnici nad Popelkou, až nakonec roku 1813 zemřel v 62 letech v Návarevě. Písemné prameny (např. úmrtní matrica židovské obce v Turnově) znají Elchanana někdy též jako Josefa Schönfelda, což badatelé mimořádně komplikuje orientaci v rodinných vazbách, neboť i Elchananův syn nesl jméno Josef, což je u židovských rodin takřka vyloučeno. Domníváme se, že Elchanan mohl obdržet jméno Josef teprve při povinném občanském přejmenování

v době josefínských reforem, tedy v době, když už sám vychovával nezletilého syna Josefa.

Elchanan Schönfeld odpočívá v Turnově po boku své manželky Ester (občanský Therese). Poutavý nápis na jejich společné dvojstěle praví, že „zde si rozbil stan člověk dobře známý, navíc ve výkvětu svých dní, rek, který se vytratil a odešel, slitovával se nad potřebnými a sytíval okolodoucí a s ryzí upřímností pečoval také o pohřbívání mrtvých. Říkali mu Krásné pole (Šenfeld) a jiskra jeho žití spočine ve svazku života.“ O manželce hlásá, že Esterl byla „žena plná světla“, která „věnovala pro ženskou galerii značný finanční obnos na kvalitní světla pro ty, kteří se trvale zabývají Tórou“ [překl. Jaroslav Achab Haidler]. Z nápisů tedy vidíme, že se manželský pár aktivně účastnil obecního života a Elchanan byl členem turnovského pohřebního bratrstva.

Turnov byl pro židovské obyvatelstvo ze Semilská sídlem místně příslušné náboženské obce. Byla zde nejbližší synagoga a pohřebiště, kde jsme schopni členy rodiny dohledat v letech 1806–1934. Část schönfeldovského klanu, která se usadila v Lomnici nad Popelkou (Sommerovi), používala k pohřbům rovněž hřbitov u Jičina. Spojení s turnovskou náboženskou obcí udržovaly především první generace dlouhodobě usazených semilských Židů, mladší pokolení Schönfeldů a Schorschů patřila již k emancipovaným rodinám a v nejednom případě se přiklonila ke konverzi nebo k výstupu z náboženství.

GENERACE JOSEFA SCHÖNFELDA

Z Elchananova manželství vzešly prokazatelně tři ratolesti. Dcery Barbara Weiskopfová (1790–1835) a Franziska Sommerová (1790–1840) a jejich starší bratr, již jmenovaný **JOSEF SCHÖNFELD** (1780–1860), Tigrídův prapraděd. Vyhrazené rodinné místo měl po otci předurčeno na Smržovce, ale vzdálené městečko v horách příliš nevyhledával. Když se vyučil obchodním příručím v Mladé Boleslavi, pobýval nějakou dobu na zkušenou ve Vysokém nad Jizerou a snad pod dojmy otcova obchodování jej k pobytu lákaly spíše Semily, kde se nakonec v první dekádě 19. století natrvalo usadil. Dne

19. srpna 1807 se oženil s Franziskou, dcerou polenského ochranného Žida Isacka Horzitzkého žijícího v Golčově Jeníkově.

Josef a Franziska přivedli na svět neméně dvanáct dětí, a když byla rodina 13. dubna 1838 guberniálním výnosem oficiálně přemístěna ze Smržovky do Semil, tedy po třiceti letech svého pobytu zde, otec Josef ve městě již dávno provozoval pivovarnickou živnost v pronajatém rohanském pivovaru a bydlel v nedalekém domě č. p. 3. Do historie Semil se posléze měli zapsat i jeho synové Anton (1820–1869) a Pavel (1825–1886). Dcery Johanna Wertheimerová (1809–1876), Luisa Winternitzová (1812–1875), Amalie Malburgová (1815–1878), Emma Selikowská (1817–1897), Theresia Vondörferová (*1819) a Barbara Löwitová se provdaly do fabrikantských rodin po celých severovýchodních Čechách. Ostatní děti Josefa a Franzisky se dospělosti nedožily.

Na sklonku Josefova života se poprvé a naposledy k Semilům váže zmínka o židovské modlitebně (*Bethaus Semil*), a sice k 5. říjnu 1851, kdy je za přítomnosti kmotrů Josefa Schönfelda a jeho zetě Ignatze Löwita z Vrchlabí uděleno jméno Marii, dceři Adalberta a Theresie Winternitzových, nájemců jilemnické vinopalny. V jakém domě modlitební sál či spíše pokoj fungoval, nevíme. S přihlédnutím k Josefově přítomnosti u obřadu nejspíše v dnes již zbořeném č. p. 3.

RODINA ANTONA SCHÖNFELDA

Pozice rodiny v Semilech se začala upevňovat. Zatímco Josef byl prvním trvale usazeným Židem ve městě, právě jeho syn Anton (Tigridův prapraprátrýc) se stal prvním židovským majitelem nemovitosti, když 31. prosince 1849 koupil od křesťanského majitele za 5000 zlatých rozlo-

žitý klasicistní dům č. p. 9 se širokým dominantním rizalitem, na dohled otcova domu i semilského zámku.

Anton Schönfeld podnikání rodiny rozšířil na pronájem vrchnostenského dvora v Podmoklicích a v první polovině padesátých let 19. století působil jako sládek pivovaru v Jesenném. S manželkou Marií Wilhelminou, roz.

Raudnitzovou z Prahy, dali život devíti dětem, zemřel 19. října 1869 (svého otce tedy přežil jen o devět let). Jejich ratolesti se rozutekly do světa. Karel po otcově smrti nalezl nový život v New Yorku a v Americe možná dodnes žijí jeho potomci. Jindřich si zvolil osud tuláka, střídal vězení za vězením a svými urážkami na adresu strýce Pavla, kterému vytloukl okna u kořalny, jej dokonce donutil rezignovat na funkci v městské radě. Nakonec zemřel zcela nemajetný v semilském chudobinci.

Pavlu Schönfeldovi (1825–1886), Tigridovu pradědečkovi, vděčí Semily za mnohé. Možná i za vřelý, nekonfliktní vztah majoritní společnosti vůči zdejší nepočetné židovské komunitě. (SOkA Semily)

Třetí syn Hynek zemřel mlád jako c. k. četník v Sobotce. Dcera Ida Františka drží prvenství jako první pokřtěná členka rodu (1868) a jinak pracovala jako dozorkyně všeobecné nemocnice ve Vídni. František Josef se odstěhoval do středních Čech, Paul zemřel patrně v dětství, Leopold žil v Rychnově nad Kněžnou a nejmladší syn Adolf v Litoměřicích. Poslední, dcera Amálie, která naopak zůstala v Semilech po celý svůj dlouhý život (1856–1941), se vdala za podstaršího ze semilského pivovaru Emanuela Kletečku, kvůli němuž přijala křest,

a odpočívá na hřbitově na zdejším Koštofranku. Potomci této odnože rodiny dnes žijí mimo jiné v Praze.

RODINA PAVLA SCHÖNFELDA

Za skutečnou osobnost Semil však platil Antonův bratr Pavel (Tigridův praděd). Také on byl dlouholetým nájemcem pivovaru i podmoklického

Josef Schönfeld (1851–1905), Tigridův dědeček, byl spolupachtýřem semilského pivovaru. Duševní nemoc mu ovšem znemožnila práci vykonávat a závěr svého života prožil v léčebně. Zemřel v Praze, kde je také na Novém židovském hřbitově ve Strašnicích pohřben. (SOkA Semily)

dvora, prezentoval se ovšem také v komunální politice a již v padesátých letech 19. století zastával místo v městské radě. Rozvoji města napomohl výstavbou silnice do Vysokého nad Jizerou i přelomovým návrhem z roku 1858, aby se ve městě zřídilo více „závodů v různých odvětvích“ a chudina tak získala možnosti obživy. Za svou práci i za tento progresivní postoj se stal 15. srpna 1857 prvním čestným měšťanem

Semil. Zemřel v pražském sanatoriu dr. Weisse 2. října 1886 po z dnešního hlediska banální operaci vyjmutí močového kamene.

Z Pavlova sňatku s předčasně zesnulou Annou Meislovou ze Žehušic (1830–1872) vzešlo pět dětí. Nejmladší syn Julius (1853–1904) získal během vojenské kariéry již jako katolík šlechtický titul von Schönfeld a armádního ducha vstúpil i svým synům Juliu Gustavovi a Hanuši Juliovi, kteří padli na bojištích první světové války. Jejich starší bratr Pavel Antonín Václav Schönfeld se stal majitelem ústecského dolu Kristina.

Nejmladší dcera semilského Pavla Schönfelda, Pavlína (1855–1942), se provdala za karlovarského obchodníka Adolfa Rosenfelda a zásluhou bývalého semilského kronikáře Václava Votočka známe i květnatý životní příběh jejího vnuka, britského vojenského lékaře a spisovatele, MUDr. Ericha Alfreda Posnera, písčícího pod jménem A. Semilský (1910–1976).

(pokračování na str. 14)

V ZEMI PAGOD

O předválečné barmské komunitě a jejích pozůstatcích

Židovský život v dnešní Barmě (či oficiálním názvem Svazové republice Myanmaru) se od toho, jak se tu Židé měli v koloniálním období, které trvalo do druhé světové války, významně liší. Snad ani není třeba být pamětníkem, abychom konstatovali, že už to není, co bývalo. Ještě dnes je při pohledu na některé velkolepé stavby ve stylu koloniální architektury, urbanistický plán a široké bulváry patrné, že dnešní Yankoun zažíval v době, kdy se mu ještě říkalo Rangún, období rozkvětu a díky své výhodné pozici přitahoval obchodníky z různých koutů světa.

BRATŘI SOFAEROVÉ

Židé přicházeli do Barmy na konci 19. století a působili zde jako přirozená podnikatelská spojka mezi britskou koloniální správou a obchodní komunitou ve světě. Rangúnská židovská obec měla v době největší slávy přibližně 2500 členů a byla respektovanou a váženou součástí politického a společen-

radě, ale i ve zbytku Barmy byla židovská komunita velmi vlivná. Na přelomu 19. a 20. století měly Rangún či nedaleký Pathein dokonce židovského starostu. S nárůstem židovského bohatství rozkvétala i židovská filantropie: komunita věnovala významné částky místním školám, knihovnám, nemocnicím a různými způsoby podporovala místní obyvatele. Ti pomoc rádi přijímali a Židé tu byli dlouhou dobu vítáni.

Jedna ulice v centru Rangúnu se dodnes jmenuje na počest Judy Ezekiela a stavbu hudebního pódia na náměstí Bandúla finančně podpořil Mordechaj Isaac Cohen.

K nejznámějším židovským osobnostem ale patřila rodina Sofaerů. Pocházela

členem městské rady (a současně správcem synagogy), zatímco podnikatelskou duší firmy byl Meyer. Oba bratři se významně podíleli na chodu rangúnské židovské obce. Dodnes návštěvníka v centru Yankounu upoutá chátrající komplex budov, jež nechala rodina vystavět,

David Ben Gurion v Barmě, 1961. Foto archiv.

s krásně opravenou kavárnou nesoucí název Sofaer. Bez zajímavosti není ani to, že Sofaerovi darovali městu vstupní bránu do zoologické zahrady.

POSLEDNÍ SYNAGOGA

V letech 1890–1896 byla v centru Rangúnu na místě původní jednoduché dřevěné stavby z padesátých let 19. století postavena nová synagoga Musmeah Yeshua. Přečkala jako jediný židovský templ v Barmě.

Dnes ji na rušné ulici obklopují mešita a obchody s nejrozmanitějším zbožím. Budova je stejně jako Sofaerův komplex zapsána na seznam 188 domů yankounského kulturního dědictví. Do prostorné synagogy se vešlo 300 lidí. V Rangúnu byla také židovská škola pro více než 200 dětí a na židovském hřbitově se nachází přes 600 náhrobků, nejstarší s datem 1876.

Ke konci dvacátých let minulého století rodinu Sofaerů v důsledku spekulativních investic postihly finanční problémy. Zbankrotovala a přišla o část svých nemovitostí a majetku. Pád rodinného impéria předznamenával konec zlatých časů celé barmské židovské obce. Isaac Sofaer zemřel v Rangúnu v roce 1926 a zbytek rodiny se odstěhoval do Indie, později do Velké Británie a USA. Isaacův syn Abraham zkusil štěstí i v Hollywoodu, kde se mu podařilo získat roli v první sérii legendárního televizního seriálu *Star Trek*.

Obchod s vínem rodiny Sofaerů, Rangún 1905. Foto archiv.

ského života. Komunitu tvořili zejména lidé z Blízkého východu a Indie, kteří podnikali v rámci sítě obchodních vztahů Britské Východoindické společnosti. V tropickém Rangúnu vlastnili stáčírny a továrny na led. Někteří obchodovali s textilem nebo dřevem, jiní působili jako úředníci celní správy či finančníci. Měli zastoupení v rangúnské městské

z iráckého Bagdádu, do Barmy se přistěhovala na sklonku 19. století a proslavili ji dva bratři: Isaac a Meyer. Společně založili firmu, která se specializovala na dovoz vína, alkoholu a lahůdek – např. sardinek z Norska, oliv ze Španělska či skotské whisky. Dařilo se jim a prosadili se i v místní společnosti: Isaac, jehož vrstevníci popisovali spíše jako snílka, byl

KONEC KOMUNITY

Rozkvět židovského života v Barmě definitivně skončil japonskou invazí v roce 1941. Japonská okupace vyhnala velkou část židovské komunity stejně jako většinu příslušníků britské koloniální správy do sousedních zemí. Někteří Židé zůstali, někteří se po válce vrátili, brzy si ale uvědomili, že život, který si pamatovali, už neexistuje. Poválečná Barma navázala slibné vztahy s nově vzniklým Státem Izrael. Obě země získaly nezávislost v roce 1948 a Barma Izrael uznala již v roce 1949, a to jako první z asijských států. V roce 1955 barmský premiér U Nu také jako první státník navštívil Izrael. V roce 1961 strávil premiér David Ben Gurion v Barmě dva týdny a Barmu navštívili i prezident Jicchak Ben Cvi, premiérka Golda Meirová, ministři Moše Dajan, Abba Eban či Šimon Peres. Navzdory těmto vztahům se barmské židovské komunitě již nepodařilo obnovit předválečné postavení a své obchodní aktivity. Její příslušníci našli nový domov v Izraeli, Austrálii, Anglii či USA.

Synagoga na rušné ulici obklopují mešita a obchody s nejrůznějšími zbožím.

Posledním impulzem pro odchod ze země byl rok 1962, kdy vládu v zemi převzala vojenská vláda, jejíž představitelé vyhlásili barmskou cestu k socialismu, se všemi tvrdými důsledky, které režim jedné strany znamenal; vláda vojenské junty pak proměnu v policejní stát završila. A i když se v posledních letech poměry mírně zlepšily, rozhodně

mají daleko k demokracii (v Barmě, v níž roku 2015 vyhrála volby nositelka Nobelovy ceny míru a přední bojovnice za lidská práva Aun Schan Su Ťij, stále platí cenzura internetu).

Počet členů obce v policejním státě ovládaném tvrdou socialistickou Revo-

Interiér synagogy Musmeah Yeshua.

luční radou a posléze vojenskou juntou nadále klesal a dnes by se asi dal spočítat na prstech ruky. Těch pár Židů se však staralo o pozůstatky kdysi slavné komunity. Mnoho let o židovské dědictví v Rangúnu pečoval Moses Samuels, rovněž potomek sefardských Židů z Bagdádu, a v úsilí udržet židovského ducha pokračuje jeho syn Samuel, který po zlepšení poměrů v zemi založil roku 2005 cestovní kancelář Myanmar Shalom. Ta nabízí návštěvníkům prohlídku krásně opravené synagogy, v níž se však minjan sejde jen tehdy, dostaví-li se zahraniční turisté, i zpuštěného židovského hřbitova. Příběh barmské židovské komunity je trochu jiný než osudy, které známe ze střední či východní Evropy. Židé sem přicházeli jako vítání obchodníci a od počátku patřili mezi společenskou elitu. Jejich identita nebyla zatížena lety pogromů a perzekuce. Téma ožívování a obnovy židovského života je však oběma místům společné. Úkol je to nelehký – nejedná se totiž jen o opravu a údržbu historických památek, ale i o pohled do budoucnosti a udržení aktivního komunitního života. Všem, kteří se o něco takového pokusili, patří velký dík.

Text a foto PAVLÍNA SCHULTZ

IMIGRANTI A BRITSKÝ DESIGN

Londýnské Židovské muzeum v Camden Town zve do půli dubna na výstavu, která představuje přínos židovských imigrantů v oblasti designu. Jejich výtvořiny už zcela zakořenily v anglické městské a kulturní krajině, jako třeba podoba označení autobusových zastávek v Londýně či dětská stavebnice, v níž se posílá kulička složitým labyrintem (Marble Run Toy).

Mezi prezentovanými umělci je i **DORRIT DEKKOVÁ** (pův. jménem D. Fuhrmanová), brněnská rodačka a absolventka vídeňské umělecké školy. Do Anglie se dostala po anšlusu Rakouska (a poté, co ji nepustili do divadla na hru, k níž sama vytvořila scénu) a stala se uznávanou výtvarnicí: mj. navrhovala plakáty pro hromadnou dopravu, což jí vysloužilo přezdívku „královna cestování“.

Autorem pouličních tabulí ve čtvrti City of Westminster je architekt a designér **MISHA BLACK** (původně Mojzes Černýj) z Baku. Ten za svou pedagogickou práci – vyučoval design na Královské akademii umění –, a průmyslové návrhy, mj. podoby vlaků britské železnice a londýnské podzemní dráhy, získal šlechtický titul.

ROMEK MARBER z Varšavy prošel holokaustem a do Anglie emigroval roku 1946. Na sklonku padesátých let se prosadil v oblasti novinového a knižního designu, změnil podobu listu *The Economist* a vytvářel obálky detektivních románů ve známém nakladatelství Penguin.

Podíl uprchlíků před nacismem v Penguinu je ovšem bohatší: o typografickou podobu knih se zde staral **JAN TSCHICHOLD**, narozený v Lipsku a působící ve výmarském Bauhausu. Po nástupu nacismu odešel nejprve do Švýcarska, pak do Anglie. Pozvedl podobu penguinovské produkce na moderní a zajímavou úroveň. Proslul výrokem, že „navrhnutí knihy je složitější než namalovat krajinu“.

Grafiku Penguinu ovlivnil hlavně jeho následovník **HANS PETER SCHMOLLER**, původem Berlína, odkud odešel roku 1938. Působil nejprve v Jižní Africe, od roku 1949 v Penguinu. Patřil k nejuznávanějším britským knižním návrhářům a nejvzdělanějším typografům, kromě běžné produkce se věnoval se náročným titulům (katalogům, edici *Dějiny umění* či *Soubornému dílu Williama Shakespeara*). O své práci též přednášel a o typografii a designu napsal několik knih. (am)

OD HERŠLA K TIGRIDOVI

(dokončení ze str. 11)

Jako jediná z Pavlových dětí se dožila holokaustu a zahynula 10. května 1942 v 86 letech v Terezíně. Další dcera Kamila se provdala za JUDr. Antonína Zemana, v literárním světě známého pod pseudonymem Antal Stašek (viz dále).

SOUROZENCI

JOSEF, FRANTIŠEK A KAMILA

Pivovarnickou živnost v Semilech udržovali po smrti Pavla Schönfelda synové František (1850–1911) a Josef (1851–1905) jako firmu Frant. a Josef Schönfeld v Semilech. K domu č. p. 43, který koupil již jejich otec, připojili roku 1884 ještě hostinec č. p. 24 v nedalekém Loukově.

JOSEF SCHÖNFELD (Tigridův děd) se do Semil vrátil po studiích kadetní školy zemské obrany v Praze s hodností c. k. nadporučíka a v pivovaru, který vyráběl také kořalku, měl na starosti především účty. Během roku 1893 se u něho ale vyvinula duševní nemoc a na radu semilského lékaře dr. Arona Rotha jej rodina umístila do ústavu choromyslných v Praze, odkud až do své smrti o dvanáct let později již nevyšel. Bratr František vedl firmu během jeho hospitalizace tak, aby z výdělků měla prospěch i Josefova rodina. Poručníkem Josefových dětí Pavlína (*1883) a Františka (*1887) se stal jejich strýček JUDr. Antonín Zeman (Antal Stašek).

FRANTIŠKA SCHÖNFELDA (Tigridova otce) v sedmi letech pokřtili v Litoměřicích (žili zde přibuzní Selikowští), vystudoval chemii, ale před sňatkem s Arnoštkou Singerovou v roce 1916 z víry vystoupil. Následujícího roku se jim narodil jediný syn Pavel.

Semilská větev Františka Schönfelda vymřela po meči v roce 1911 a pokračovala pouze v ženských pokoleních. Jeho dcera Anna Filipína (1881–1942), provdaná Iltisová, se stala dědičkou firmy a provozovala pivovar v nájmu i poté, co ho od Rohanů koupilo město. Její pacht skončil v roce 1918, kdy se pivovaru chopil Karel Srba. Mladší dcera Marie (1883–1932) s manželem Otakarem Hyblerem vlastnili textilní továrnu v Dařenicích u Svijan. Jejich pravnučka patří mezi známé české herečky.

Nejmladší z Pavlových dětí, Kamila Schönfeldová (1856–1920), spojila větši-

nu svého života se Semily. Do hledáčku historie se dostala koncem sedmdesátých let 19. století, kdy se sblížila s advokátem JUDr. Antonínem Zemanem (1843–1931), spisovatelem Antalem Staškem. Stalo se tak krátce po jeho příchodu do Semil po letech strávených v Praze, Rusku a Roudnici nad Labem. Mezi oběma lidmi vznikl láskyplný vztah, jehož hloubku dobře ilustruje vzájemná raná korespondence, v níž Stašek naléhá, aby Kamila podstoupila křest: „Máte mě ráda? Víím, že ano. Mám já Vás rád? Vííte, že ano. Hodíme se k sobě? Jako kamarádi hodili jsme se

„Rebelská“ momentka bratřanců Kamila Zemana (Ivana Olbrachta) a Tigridova otce Františka Schönfelda. (SOKA Semily)

k sobě výborně. Co je nám tedy překážkou? Mé neblahé poměry hmotné? Sama jste mi ukázala východisko. Přijmouti Vaše peníze a zaplatiti tím své dluhy. Zbývá to nejhorší: Poměry k mé rodině a Vaše nepřekonatelná nechuť přijmout katolictví... Mé vystoupení z církve bylo by pro mne vyobcování ze společnosti české, a tím ztratil bych půdu, která byla základem celého dosavadního života mého. Vaše přestoupení k mé církvi jest nevyhnutelné, jest nutné, jest podmínkou, kterou Vám kladu,“ napsal Antal Stašek Kamile 24. prosince 1879. A její odpověď zněla: „Žádáte-li, můj milý, abych se dala pokřtít, pak slyšte, můj drahý, milý příteli, Kamila nemůže. Vložila jsem do chladnoucí ruky mé ubohé matky svatou přísahu, že budu žít podle její vůle, že svůj život zařídím tak, aby byl pokračováním jejího života...“

Přes svůj prvotní odpor však Kamila zanedlouho křest přijala. Stalo se tak necelé tři měsíce po jejích odmítavých rádcích, 6. března 1880 v kostele Zvěstování Panny Marie ve Vídni. Jako druhé jméno si zvolila Lambertinu (Vojtěšku) podle své kmotry, příbuzné Lambertiny Mal-

burgové. Sňatek se Zemanem pak proběhl 15. dubna v Semilech.

V roce Staškových 70. narozenin rodina přesídlila na odpočinek do pražské Dolní Krče, kde Kamila 27. března 1920 zemřela. Antal Stašek svou manželku přežil o dlouhých jedenáct let.

Z manželství Zemanových se narodili dva bratři. Starší Kamil Zeman, tedy nikdo jiný než spisovatel **IVAN OLBRACHT** (1882–1952), bratranec Tigridova otce, levicový autor, tvůrce známého *Nikoly Šuhaje*, ale také povídkového souboru *Golet v údolí* (1937) a *Biblických příběhů* (1939).

NA ZÁVĚR

Co přítomnost početného a čínorodého rodu Schönfeldů v Semilech připomíná? Starý rodinný dům č. p. 3 byl v červenci roku 2011 zbourán. V jeho podkroví, tehdy již odhaleném a vystaveném dešti, byly nalezeny zlomky obchodní korespondence Tigridova praděda Pavla Schönfelda a množství úhledně složených balíčků s objednávkami lihovin z místního pivovaru. Snad by ho jako čestného semilského měšťana (i všechny zmíněné Tigridovy semilské předky) potěšilo, že po jeho vzdáleném potomkovi bylo ve městě v říjnu 2017

pojmenováno náměstí a jeho busta od akademické sochařky Terezy Pecinové Salabové zdobí místní muzeum.

Náhrobní kámen Elchanana Schönfelda a jeho manželky Esterl na židovském hřbitově v Turnově. Zde odpočívají praprapradě a prapraprababička Pavla Tigrida. (Foto PJ)

Hannah Arendtová **BÁSNĚ**

/Bez názvu/

To bylo loučení.
Někteří přišli,
a kdo nepřišel, přestal být přítelem.

Toto byl večer.
Váhavě kladl kroky
a vytáhl naše duše k oknům.

Toto byl vlak.
Přeměřil zemi v letu
a zachytil se v těsnu mnoha měst.

Toto je příjezd.
Chlebu se neříká chléb
a víno v cizí řeči změní rozhovor.
(září 1947, rukopis)

/Bez názvu/

Sklání se den
na prahu večera
ještě není noc
ještě vzletné pták
a korunu nabídne strom.
Brzy zavane chladněji
noc a sen
(říjen 1952, rukopis)

Brochův hrob

Na kopci pod stromem
mezi zapadajícím sluncem
a vycházejícím měsícem
visí Tvůj hrob,

vyhoupl se do stavu mrtvých,
do mizení Slunce,
do cesty Měsíce vzhůru.

Pod nebem, nad zemí,
pod nebem dole, na nebi nahoře
leží Tvůj hrob.
(1. 11. 1952, rukopis a strojopis)

/Bez názvu/

A žádná zpráva
z oněch dní,
které se navzájem
ohněm spalovaly
a nás požíraly:

po zranění štěstím
zůstává stigma, ne jizva.

Nezůstala by zpráva
kdyby Tvá řeč
jí neposkytla trvalost:
Zbásněné slovo
je místo, jež neochrání dost.
(1952, strojopisná verze)

Palenville

Volně za nakupenými kopci mává
vzdálenost,
již dálka proráží, zářic jak Měsíc
skrže noc.
(srpen 1953, třetí verze)

Kentaur

(à propos
Platónovy nauky o duši)
Ujížděj zemi
až k okrajům dálky,
až se tvůj lidský hřbet
podvolí zvířecím stehňům.

Oblétni zkrocený v sobě
zemi lidí a koní,
jimž všechno pokazí panstvo.

Klusaje, však jako v letu
napjatý od tváře k stehňům,
buď jak kdysi jedním,
člověk i zvíře. (září 1953, rukopis)

/Bez názvu/

Vidím Tě jen
jak stál jsi u psacího stolu.
Plné světlo padalo na Tvou tvář
a svazek očí byl napjat tak pevně,
jak kdyby měl unést mou i Tvoji
váhu.

To pouto prasklo
a vstoupil mezi nás
nevím už jaký prapodivný osud,
jež nelze spatřit a který
v pohledu
nemluví ani nemlčí. Našel
a hledá tajným nasloucháním
v básni svůj hlas.

(1957, rukopis)

Goethova nauka o barvách

Žlutý je den.
Modrá je noc.
Zeleně prostírá se svět.
Světlo a tma se spojují
v temnotě i jasu.
Barva dá vystoupit veškerenstvu,
barvy se liší věc od věci.

Když dešť a Slunce
znavení sváry oblak
spojí sucho a vlhkost
ve svatbě barev,
tma zaleskne se jak světlo –
obloukem zazáří z nebe.
Naše oko, náš svět.

(srpen 1954)

* * *

„Básně hrály v mém životě velkou roli,“ řekla filosofka a publicistka Hannah Arendtová roku 1964 v televizním interview s Günterem Gausem, čímž měla zřejmě na mysli své nadšení pro řeckou poezii a uměním. Rolf Hochhuth dokonce mluvil o „básnické síle“ Arendtové a dodal, že je „skrz naskrz literátkou“. Už ve škole se ráda učila básně nazpaměť a jako studentka starověké filologie dokázala z hlavy citovat díla řeckých klasiků. Je známo, že měla své oblíbené básně a básníky (především Schillera a Rilkeho, Goetha a Heineho, Hofmannsthal a Brechta), ale o tom, že sama psala, se příliš nevědělo.

Roku 2016 vydalo nakladatelství Piper z popudu Karin Biro z Institutu politických věd v Paříži jedenasedmdesát básní Hannah Arendtové z let 1923–1926 a 1942–1961, vybraných z různých katalogů, sborníků a korespondence. Sbírkou s názvem *Ich selbst, auch ich tanze* je doplněná obsáhlou předmluvou Irmely von der Lühe a podrobným poznámkovým aparátem ke každé jednotlivé básni. Básně Hannah Arendtové mají v následující ukázce v českém překladu zřejmě svou premiéru. Připravila **ALENA BLÁHOVÁ**

Hannah Arendtová. Foto archiv.

TVÁŘE A PŘÍBĚHY

Uchování paměti v Židovském muzeu v Praze

Sbírka Rozhovory s pamětníky je orálně-historický projekt ŽMP, v jehož rámci již téměř třicet let systematicky nahráváme rozhovory, převážně s vypravěči z tzv. první generace přeživších šoa. Za vznikem naší bohaté sbírky stojí hlavně dvě dámy – Anna Lorencová a Anna Hyndráková, které začaly vzpomínky zaznamenávat již v osmdesátých letech minulého století. V roce 1990 se spojily a nabídly Židovskému muzeu zaznamenávání vzpomínek pamětníků jako projekt. Uvědomovaly si, že jinak tato svědectví mohou s jejich generací nenávratně zmizet. Tazatelky při nahrávání vzpomínek pamětníků vycházely z okruhu otázek, který si samy vytvořily. Kromě vlastní podoby perzekuce v době druhé světové

války se zajímaly i o dětství a mládí vypravěčů, rodinné zázemí, orientaci rodiny z hlediska národnostního, náboženského, projevy antisemitismu a podobně. Pamětníky nejdříve získávaly z řad svých přátel a známých, kteří pak doporučovali své přátele a známé. Tazatelkám se takto podařilo získat přes tisíc výpovědí židovských pamětníků bez ohledu na náboženské postoje či druh pronásledování v době druhé světové války. To je množství, které činí naši sbírku velmi výjimečnou. Ke zpracování vybraného materiálu významně pomohly paní Bohumila Havránková, paní Věra Baumová z oddělení pro dějiny šoa ŽMP a tehdejší vedoucí oddělení paní Anita Franková.

Zásluhou dalšího vedoucího oddělení doktora Michala Frankla se sbírka rozhovorů začala před osmi lety profesionalizovat. Michal Frankl si jako historik uvědomoval důležitost tématu židovské zkušenosti od konce druhé světové války po současnost a inicioval rozšíření záběru sbírky. Vznikl projekt Mapujeme osudy Židů v Čechách a na Moravě ve 20. století. V jeho rámci jsme nahráli dalších téměř čtyři sta

svědectví a pokračujeme v počtu průměrně tří až pěti rozhovorů za měsíc. Rozhovory jsou biografické, netýkají se pouze samotného narátora, pamětníky necháváme vyprávět a popisovat životní příběhy a osudy celé jeho rodiny a příbuzenstva.

S pamětníky se často setkáme vícekrát, pořizujeme nejen audiozáznam, ale díky darované kameře a se souhla-

Letní tábor Techelet lavan, 1937.

sem vypravěčů i videonahrávku. Rozhovor se většinou odehrává v domácnosti pamětníka, případně na jiném předem domluveném a vhodně vybraném místě. Kromě záznamu životního příběhu se soustředíme rovněž na sběr cenného fotografického a dokumentačního materiálu z rodinných archivů pamětníků. Fotografie a dokumenty přijímáme v podobě originálů nebo digitálních kopií, které po zapůjčení vytváříme ve vysoké kvalitě. Všechny vybrané materiály katalogizujeme a posléze tak ke jménům ze seznamu obětí šoa připojujeme tváře a příběhy. Jednou z veřejných ukázek této naší činnosti je nedávno spuštěná projekce fotografií na štít Pinkasovy synagogy v Praze v projektu Tváře obětí šoa.

Z nahrávky pořizujeme nejdříve hrubý přepis rozhovoru, který odpovídá výpovědi v podobě, v jaké zazněla, to znamená, že zachováváme charakter řeči pamětníka, zaznamenáváme projevené emoce. Hrubý přepis je následně editován, poté ho zasiláme pamětníkům k autorizaci. Autorizované přepisy spolu se skeny fotografií a dokumentů nahráváme do našeho digitálního katalo-

gu, kde je materiál velmi podrobně popsán a propojen například s osobami z databáze obětí holokaustu. Po detailním zpracování pak orálně historický materiál slouží badatelům z řad laické a odborné veřejnosti, a to vždy v souladu s přáními a potřebami narátorů. Sbírka není veřejně přístupná, jednotlivým badatelům po konzultaci poskytujeme nejprve ke studiu anonymizované přepisy rozhovorů. Jako službu badatelům připravujeme zveřejnění anonymizovaných anotací k jednotlivým svědectvím: jedná se o stručné obsahy jednotlivých

rozhovorů a budou k dispozici on-line na našich webových stránkách. Výpovědi pamětníků používáme rovněž při tvorbě pedagogických materiálů (např. *Naši nebo cizí?*), v publikacích (např. biografie Very Schiff v časopise *Revolver Revue*, 2017) či pro výstavní účely (v současné době čerpáme z orálně-historické sbírky pro plánovanou

expozici ve Španělské synagoze).

Rozhovory stále vedeme primárně s pamětníky z tzv. první generace přeživších, nahráváme však i životní příběhy příslušníků tzv. druhé generace. Ti jsou dnes často již jediní, kdo může vyprávět o osudech předků a příbuzných. Sami mohou podat svědectví

Zuzana Marešová s rodiči a sestrami v roce 1938.

o životě Židů v socialistickém Československu, o změně režimu a častém návratu k židovským tradicím a zvykům po roce 1989. Pokud je to možné a vhodné, získáváme vícegenerační výpovědi v rámci jedné rodiny. Ukázkou je on-line prezentace na našich webových stránkách Už se nemusím bát sousedů. Na příkladu fotografií,

dokumentů a zpracovaných úryvků z rozhovoru s paní Ivanou Beranovou a s její matkou popisujeme příběh jedné židovské rodiny.

Snažíme se zachytit také osudy židovských rodin, které odešly z Československa, například do roku 1938 či po zásadních společensko-politických změnách v letech 1948 a 1968. Přestože jsou naše možnosti v tomto smyslu poněkud omezené, často se setkáváme s pamětníky z řad první či druhé generace, kteří se do České republiky vrací alespoň na návštěvu. Jsme schopni zorganizovat nahrání svědectví i mimo ČR, pravidelně například jezdíme za pamětníky do Izraele.

Věříme, že právě Židovské muzeum je vhodnou institucí pro zachování paměti Židů z českých zemí, a to jak v podobě životních příběhů pamětníků a jejich rodin, tak i vybraných fotografií a dokumentů. Pomozte nám zachovat židovskou paměť, vyprávějte nám životní příběh svůj i své rodiny na pozadí velkých historických událostí. Kontaktujte kurátorku sbírky Rozhovory s pamětníky P. H. Neuner – pavla.neuner@jewishmuseum.cz, tel.: +420 222 749 227.

LETNÍ TÁBOR TECHELET LAVAN, 1937

Fotografii (na str. 16) spolu s dalšími záběry dokumentujícími aktivitu sionistické mládeže v předválečném Československu jsme získali při nahrávání rozhovoru s paní Ruth Gruschka v roce 2014. Svědectví nám poskytl i její bratr John, který žije v Austrálii, do Čech přicestoval na návštěvu ukázat příbuzným, odkud pochází. S rodiči žili Ruth a John v Ústí nad Labem, patřili do německojazyčné židovské komunity. Po obsazení Sudet byli i vzhledem k otcově politickému angažmá nuceni uprchnout do Prahy. Ruth brzy poté odjela do Izraele a John byl poslán k příbuzným do Velké Británie. Emigrovat se podařilo i jejich otci, matka již odjet nestihla a rasovou perzekuci nepřežila.

PŘÍBĚH ZUZANY MAREŠOVÉ

„Máma byla Rakušanka, táta byl Žid, takže my jsme byli celkem taková smíchaná rodina. Táta byl chemik, měl jako živnostník svou vlastní výrobu zubotechnických přípravků, máma byla v domácnosti a měla jsem dvě starší sestry. Celkem to bylo šťastné dětství, když se

to z dnešního hlediska vezme, tak jsme byli taková horní střední třída, čili nouzi jsme rozhodně neměli. Máma přestoupila formálně na židovskou víru, ale ortodoxní jsme nebyli. Ale pamatuji si, že jsme chodili jednou za rok na Jom kipur

Polní rabín Hanuš Rezek.

do templu. A jako malé dítě si pamatuji, že jsme nesměli ten den nic jíst, byl půst, ten den se nejedlo. V templu, to vidím jak dnes, dole byli muži a ženy byly nahoře za vyřezávanou stěnou. A vždy, když se někomu dělalo mdlo z hladu, máma měla s sebou jablko propíchané hřebíčkem. K tomu se čuchalo a pak se smělo jíst macos, to byl židovský chléb,

Chanuková oslava na ŽNO v Praze 1957.

plněný jablečným krémem, jablečným pyré a k tomu se přikusovala petržel. A to byl rituál, který má své kořeny v židovství. Myslím, že tak nějak z povinnosti k tátovým rodičům jsme tam chodili, ale jinak jsme nábožensky nežili.“

Paní Zuzana Marešová je jedním z „Wintonových dětí“, které se díky

nebývalému úsilí sira Nicholase Wintona a mnoha jeho kolegů a kolegyně podařilo v roce 1939 zachránit před nacistickou perzekucí. Vyprávění Zuzany Marešové má šťastný konec – na rozdíl od mnoha dalších rodin dětí poslaných do Anglie se tam dostali i její rodiče. Na snímku na straně 16 je s rodiči a sestrami v roce 1938.

HANUŠ REZEK

JUDr. Hanuš Rezek (Rebenwurzel), polní rabín československé zahraniční armády, působil na Blízkém východě a později i ve Velké Británii. Na jeho psychickou a morální podporu i po mnoha desetiletích po skončení druhé světové války vzpomíná řada bývalých zahraničních vojáků ve svých svědectvích. Po skončení druhé světové války se Rezek vrátil do Prahy, kde se usilovně podílel na obnově židovské komunity a náboženského života. Stál rovněž u zrodu organizace Kruh židovských účastníků československého odboje, v jehož rámci se snažil mimo jiné o vyvrácení lživého tvrzení, že se Židé aktivně nepodíleli na boji proti nacistickému Německu. Hanuš Rezek tragicky zahynul při leteckém neštěstí v prosinci 1948.

Fotografii a další materiály poskytl syn Yehoshua Rezek při nahrávání rozhovoru v Izraeli v roce 2016.

CHANUKOVÁ OSLAVA NA ŽNO V PRAZE, 1957

„Nejdřív byly recitace, pak jsme hráli o kytičkách, pak jsme hráli skeče, pomaličku nás připravovala (Jana Dufková). Myslím, že úplně první hra, kterou jsme dělali, byla pohádka O Popelce, veršovaná. Já jsem hrála Popelku a Jirka Sálus prince. Paní Dufková bydlela v Londýnské ulici, ale to byl malý byteček, jedna místnůstka, a tam jsme všichni jezdili na zkoušky. Jezdili jsme v sobotu, což nemělo být, ale ona jindy ani neměla čas a my jsme stejně většínou nebyli ortodoxní.“

Při nahrávání biografického rozhovoru poskytla Ivana Beranová ŽMP množství fotografií a dokumentů ze svého rodinného archivu. Její svědectví doplňuje rozhovor s maminkou Marií Fantlovou, který byl nahrán o šestnáct let dříve.

HERMÍNA NEUFELD

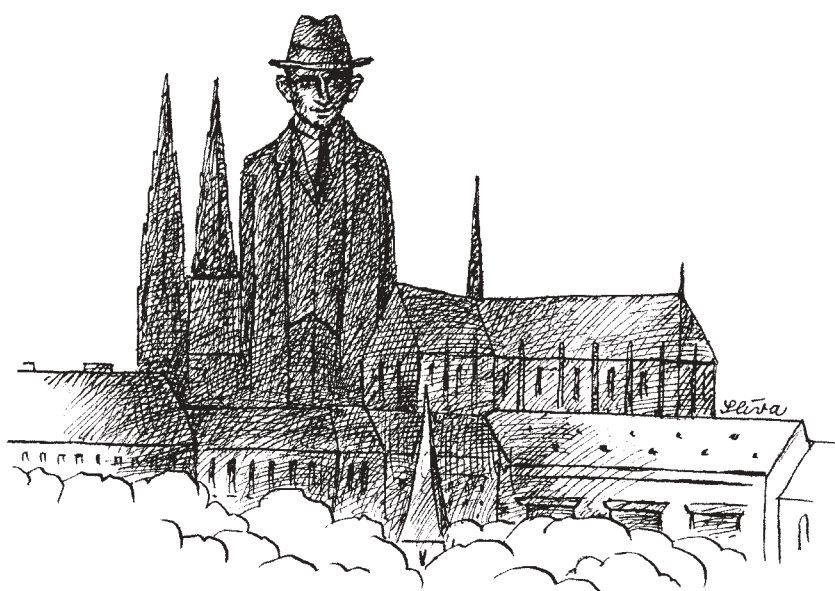
OBRAZEM I SLOVEM

Franz Kafka od Jiřího Slívy vydaný u Kafků

Jiří Slíva ilustroval více než 180 knížek a dosud publikoval 14 knih kresleného humoru, které vyšly v České republice, Německu, ve Francii, Švý-

slavného pražského autora a jeho dílo.

To, co bylo o Slívovi napsáno v souvislosti s výstavou kreseb, barevných litografií, leptů, pastelů a obrazů na jeho

carsku a v USA. Kreslil pro *Die Zeit*, *Die Welt*, *Stern*, *The Wall Street Journal*, *The New York Times*, *Feinschmecker*, *Los Angeles Times*, *Playboy*, *Le Monde diplomatique*, *Nebelspalter* a od roku 1998 je karikaturistou českého týdeníku *Euro*. Svoje kresby, litografie a lepty představil na samostatných výstavách do slova po celém světě.

Pro Nakladatelství Franze Kafky ilustroval knihy česko-izraelské spisovatelky Ruth Bondyové (například *Mezi námi řečeno* nebo *Boží hody*, věnované jazyku a tradicím českých Židů). V prosinci minulého roku vydala Společnost Franze Kafky Jiřímu Slívovi autorskou knihu *Můj šálek Kafky*, ve které autor kresbou i slovem (v útvarech, které nazývá kaffkorismy) zachycuje svůj osobitý pohled na

oblíbená témata, inspirovaná židovským humorem (bude k vidění od 21. února 2018 v ŽMP v Galerii Roberta Guttman-
na), lze konstatovat i v souvislosti s *Mým šálkem Kafky*, totiž že: „Charakteristickým rysem Slívova humoru je absurdita, kombinace zdánlivě zcela nesouvisejících jevů a předmětů v nových souvis-

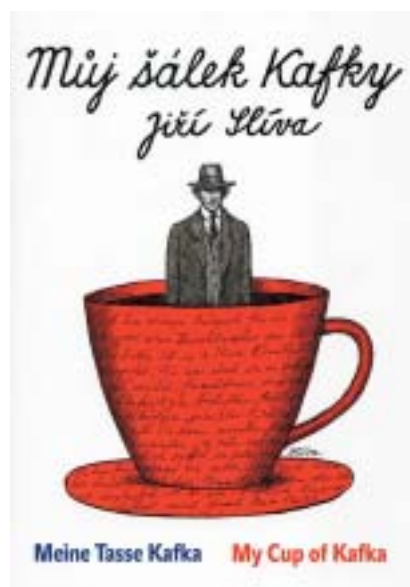
lostech, které jsou zdrojem nečekaného překvapení, osvobozujícího naše myšlení z navykých a zaběhaných kolejí. Otevírají tak před námi nový svět, v němž je všechno možné a kde vše současně ztrácí i získává nový smysl. Mnohé prvky Slívovy poetiky nám připomenou klasiky moderního umění, jehož

jsou absurdní humor, ironie a nonsens neodmyslitelnou součástí.“

Autor sám ke knize poznamenal: „Je asi zbytečné přit se o to, zda

Před zákonem.

v souvislosti s Kafkou používat adjektiva humorný, komický, absurdní, paradoxní, bizarní nebo černý. Tyto všechny přívlastky se brzy sloučily v jeden, dobře srozumitelný novotvar – kaffkovský. Franz Kafka je snad jediným literárním autorem na světě, jehož jméno se dostalo přímo do popisu literárního přístupu, ale také do popisu situací a příhod v jeho dílech. Jeho humor – kaffkovský. Situace – kaffkovská, po česku prostě kaffkárna!“ (jd)

Výzkum jednoho psa.

(Jiří Slíva: *Můj šálek Kafky*. Vydala Společnost Franze Kafky ve spolupráci s Nakladatelstvím Franze Kafky v roce 2017, množství černobílých i barevných ilustrací, texty česky, německy a anglicky, 144 stran, pevná vazba. Doporučená cena 350 Kč.)

DNY MÉHO ŽIVOTA

O knize Vzpomínek na Gulag od Heleny Frischerové

Na náhrobním kameni Heleny Frischerové na moskevském Vveděnském (dříve Německém) hřbitově není jen obvyklé datum narození (1906) a úmrtí (1984), ale také rok, kdy byla H. Frischerová zatčena a odsouzena k deseti letům vězení. Ruské komunistické úřady ji zatklly v listopadu 1937, tedy před více než 80 lety, jako manželku „zahraničního odborníka“, inženýra Abrahama Frischerera. Zatímco Abraham byl odsouzen k smrti, Helena (aniž by o manželově tragickém osudu věděla) přečkala trest v různých trestných koloniích v republice Komi. Po návratu, jako svého druhu terapii, o své zkušenosti vydala svědectví, v kontextu bohaté gulagové literatury stylově výjimečné.

MOSKVA-HRANICE

Napsala je rusky, tedy nikoli rodným jazykem, a síla jejího vyprávění tkví i v prostém, „neučesaném“ podání. Ve zkrácené a upravené verzi vyšly nejprve v Moskvě v antologii roku 1989 (tehdy si jich všiml historik Mečislav Borák), v úplném a neupraveném znění až roku 2014. Z této edice vznikl i český překlad. Kniha nazvaná *Dny mého života. Vzpomínky na Gulag* vyšla loni ve vynikajícím převodu Radky Rubiliny díky spolupráci nakladatelství Academia a Ústavu pro studium totalitních režimů a uzavírá ji vyčerpávající a citlivý doslov Aleny Machoninové, iniciátorky svazku, která se osudem Heleny Frischerové léta zabývá.

Frischerová, prostějovská rodačka, pocházející z česko-německého prostředí zámožné rodiny majitele továrny na klobouky Gustava Glasse, získala humanitní vzdělání a stejně jako její budoucí choť byla nadšená komunistka. Vzali se roku 1931 v Krakově, o několik let později odjeli za prací do Sovětského svazu. Bydleli v elitním domě pro pracovníky Kominterny a zahraniční specialisty, Abraham se podílel na projektu technického vybavení první linky moskevského metra, Helena vyučovala němčinu. Zatčení byli (jak jinak?) za „špionážní činnost“. Byli to právě Frischerovi, kdo se stali předobrazem hrdinů románu *Moskva-hranice*

Jiřího Weila, autentického svědectví o stalinských čistkách: Helena je románovou Ri Gustavovnou a Abraham Robertem. Weil je v Moskvě navštěvoval a jedna z (nedoložených) verzí důvodů, proč byli zatčeni, je ta, že jim uškodil ostrý odsudek Weilovy prózy v československém levicovém tisku.

NEPOCHOPÍŠ

Helena Frischerová popisuje lágrovou zkušenost formou chronologických detailních vzpomínek, rozdělených na krátké úseky, z nichž každý tvoří samo-

Helena Frischerová, 70. léta.

statný příběh. Její vyprávění je psáno v neobvyklé druhé osobě a zahrnuje spoustu detailů, útržků rozhovorů, vnitřních monologů, drobných i zásadních událostí, charakteristik spoluvězně, které líčí tak živě, že čtenáře dokáže do lágrového prostředí vtáhnout, a některé postavy či události se mu nadlouho vryjí do paměti. Ze vzpomínek vyplývá, že za to, že přežila, vděčí do velké míry přátelství a solidaritě dalších „osmapadesátek“ (politických vězeňkyň a vězňů, odsouzených dle paragrafu 58), vzdělaných odborníků a umělců, které režim systematicky a brutálně deptal, nicméně i v lágrech z jejich umu, vědomostí a pracovitosti těžil. Tak vznikl na-

příklad lék proti kurdějím (vývar ze smrkového jehličí); tak vznikla odrůda brambor, které se dařilo i v drsném podnebí severovýchodního Ruska. Vypěstovala ji Kavkazanka Inessa, neúnavná agronomka, která tím zajistila nejen obživu celému lágru, ale i zboží na „vývoz“ a slávu oficiálním autoritám, které se pod její výzkumy nakonec podepsaly. V knize defiluje mnoho dalších postav nejrůznějších národností – kromě Rusů to byli Čičané, Španělé, Poláci, Rakušané, s nimiž Helena navázala přátelství, a jak byla posílána transporty po různých místech, ztrácela je a znovu nacházela a s nimi i vůli žít. „Tady je každé setkání velký zázrak.“

Přátelé jí, zesláblé a neschopné těžké fyzické práce, pomáhali získat lepší zaměstnání: pracovala jako zdravotnice v lágrové nemocnici, ale také v místních jeslích a mateřské školce. Jenže pohled na nemocné děti, které v zoufalých podmínkách bez potřebných léků umíraly, ji dohnal k tomu, že se této „lepší“ práce dobrovolně vzdala. Dostala se do zemědělské brigády, kácela dřevo v tajze, klučila les. Překonávala hlad, zimu, nemoci, deprese, jež ji přepadaly, když se ocitla bez přátel mezi kriminálnicemi, když jí odcizily v táboře nejcennější věci. O příčinách uvěznění a zničeného života raději neuvažovala, i když „mučivé myšlenky nejdou vypnout jako světlo. A ještě horší je to, že nic nepochopíš, prostě nikdy to nepochopíš...“

KARENINA SE ŠTASTNÝM KONCEM

Ke světlým obdobím patřila ta, kdy se dostala jako švadlena nejprve do ochotnického souboru a pak do souboru loutkového divadla, a nějaký čas si mohla užívat nejen tvůrčí práce, ale také různých „výsad“. Frischerová zachycuje přípravu a činnost tohoto divadla, které putovalo po různých věznicích a z jehož představení se radovali i skuteční zločinci. V kraji, kde se roční doby dělily na tmou a šero a období bílých nocí, a dobu trestu odpočítávaly přileté a odleté ptáky, Heleně pomáhaly i zdroje načerpané v jejím předchozím životě – vzpomínky na umělecká díla, na verše, které si v duchu recitovala, na knihy.

(pokračování na str. 23)

TRICET LET OD DEMONSTRACE NA NATIONAL MALL

Před třiceti lety, 6. prosince 1987, se ve Washingtonu na National Mall sešlo 250 tisíc amerických Židů, kteří přišli vyjádřit svou solidaritu s perzekvovaným sovětským Židovstvem. Účastníci demonstrace, která proběhla den před „historickým“ třetím washingtonským summitem mezi americkým prezidentem Ronaldem Reaganem a sovětským generálním tajemníkem Michaiilem Gorbačovem, požadovali právo na emigraci pro ty z přibližně půldruhého milionu sovětských Židů, kteří o to usilovali, a protestovali proti jejich pronásledování.

Natan Šaransky. Foto archiv.

SÍLA SOLIDARITY

Jedním z iniciátorů této demonstrace byl Natan Šaransky (před vyhoštěním ze Sovětského svazu Anatolij Ščaranskij) – sovětský disident a představitel tzv. otkazníků (odmítnutých), sovětských Židů, kterým nebylo v sedmdesátých a osmdesátých letech povoleno emigrovat do Izraele. Šaransky si za aktivní odpor proti tomuto zákazu odseděl devět let v sovětských věznicích a pracovních táborech a na Západ byl vyhoštěn teprve v únoru roku 1986. Mimochodem – výměnou za Karla Františka Köchera, československého rozvědčíka a po vyhoštění zaměstnanec Prognostického ústavu, a jeho manželku Hanu, kteří byli v USA oba obviněni ze špionáže.

Význam demonstrace však nespočíval zdaleka jen v její početnosti. Vedle představitelů amerických židovských organizací ji otevřeně podpořili také tehdejší viceprezident George H. W. Bush, poslanci a senátoři a vystoupila na ní řada významných osobností. Vedle nositele Nobelovy ceny Elieho Wiesela to byl právě Natan Šaransky, který v té době díky svému pohnutému osudu „refusenika“, jak říkali Američané, zosobňoval boj sovětských Židů za svobodu. Před shromážděným davem tehdy prohlásil: „To my dáváme sílu vládám ve svobodném světě. To náš boj může donutit Sovětský svaz otevřít hranice.“

„Mám na ten den krásné vzpomínky,“ říká Šaransky přesně třicet let poté v rozhovoru pro židovskou tiskovou agenturu JTA.

„Mluvil jsem ke stovkám tisíc amerických Židů a oni mi věřili na slovo. Až do poslední chvíle, pravda, nikdo nevěděl, jak to dopadne. Podle předpovědi počasí mělo pršet. A tak když jsem pocítil ten poryv solidarity, byla to pro mě velká úleva. Kágébáci se mě v kriminále snažili přesvědčit, že nás v Americe podporují jenom studentíci a hospodyňky. Ale já věděl, že to není pravda. Věděl jsem, jakou má solidarita amerických Židů sílu. A pocítil ji na vlastní kůži bylo strašně dojemné a vzrušující. Bylo to patnáct let boje našeho hnutí zmotněných v jednom obrázku.“

DEVĚT LET V TÁBORECH

Svůj boj začal Šaransky v roce 1973, kdy mu sovětské úřady odmítly vydat povolení k emigraci do Izraele. V roce 1975 byl vyloučen z vysoké školy a aktivně se zapojil do disidentského hnutí. Byl jedním z iniciátorů moskevské Helsinské skupiny, spolupracoval s akademikem Andrejem Sacharovem a především se angažoval v již zmíněném hnutí „otkazníků“. Za svůj aktivismus byl v roce 1977 zatčen, obviněn z vlastizrady a protisovětské agitace – údajně měl předat americké rozvědce jména 1300 Židů, kterým bylo znemožněno emigrovat, protože pracovali na projektech chráněných státním tajemstvím. Šaransky odmítl advokáta a hájil se sám. Byl odsouzen k třinácti letům – třem letům vězení a deseti letům tábora zotřebeného režimu.

Jak se říkalo v sovětských dobách – „kriminál měl těžký“. Za protesty proti zvlí vedení věznic a táborů ho často zavírali do korekce, přibližně polovinu výkonu trestu strávil na samotce a více než 400 dní v táborovém trestném izolátoru – se sníženým přídělem, v zimě a bez teplého oblečení. Opakovaně na protest držel hladovku a byl podrobován nucené výživě.

11. února 1986, po devíti letech ve věznicích a uralských táborech, přešel vězeň

Sionu (jak zní oficiální izraelské označení pro perzekvované sionisty) Anatolij Ščaranskij v doprovodu amerických diplomatů Glienický „most špionů“ spojující východní a západní část Berlína. Vyhoštění předcházely demonstrace na jeho podporu po celém světě, vyjednávání významných evropských a amerických politiků a zvláště dohoda mezi SSSR a USA.

POLITICI A DISIDENTI

„Někam mě vezli, ale neřekli kam. Podle slunce jsem určil, že jedeme na Západ. Po třech, čtyřech hodinách bylo jasné, že jsme přešli sovětskou hranici. Požadoval jsem, aby mi vysvětlili, co se děje. Je to únos? Nakonec mi jeden ze spolupracovníků KGB řekl, že se sovětská moc rozhodla, že mé činy jsou „nedůstojné sovětského občana“ a že mě vyhošťují. Tak jsem pochopil, že jsem na svobodě,“ říká Natan Šaransky v nedávném interview pro ruskou redakci Hlasu Ameriky a dodává: „Zbavili mě sovětského občanství třináct let poté, co jsem o to sám požádal.“

Šaransky vzpomíná, že když se později setkal s Michaiilem Gorbačovem, první tajemník si mu postěžoval: „Po vyhoštění jste nejdříve poděkoval Reaganovi, potom Sacharovovi a až na třetím místě mě. Přitom jsem to byl já, kdo vás propustil!“ Na rozdíl od tehdejších sovětologů, kteří viděli příčinu krachu sovětského systému v ústupcích Kremlu, však za to Šaransky dává zásluhu především disidentům, jako byl Andrej Sacharov. „To oni v té době udržovali plamínek svobody. Sám vím, že je to velmi těžké, vyžaduje to odvahu a v mnoha případech to končí tragicky,“ říká v rozhovoru pro Hlas Ameriky.

Ani na změnách, které následovaly v roce 1987 po demonstraci na Nation Mall, podle něj nemají hlavní zásluhu politici: „Hlavní silou nebyli politici, ale stovky tisíc lidí, kteří přišli demonstrovat.“ Po této demonstraci bylo naprosto jasné, že Ameriku už neuspokojí nic jiného než otevření hranice pro všechny sovětské Židy, odstranění železné opony.“

V roce 1986 Natana Šaranského v Izraeli s poctami přivítal premiér Šimon Peres. V pozdějších letech byl několikrát ministrem i místopředsedou izraelské vlády, založil politickou stranu ruských emigrantů Jisra'el ba-alija a v roce 2009 jej premiér Benjamin Netanjahu jmenoval předsedou Židovské agentury pro Izrael.

JAN MACHONIN

IZRAEL: Kdo posílí v Sýrii

Říká se, že protějškem války je mír. Že tak jako válka rozvrátí mírové poměry, nakonec ji vystřídá opět mír. Jde však o to, jak takový mír bude vypadat. Právě to je v roce 2018 téma pro Sýrii a celý Blízký východ.

V březnu uplyne již sedm let od začátku války v Sýrii. Zprvu byla pokládána za součást arabského jara a jeho revolucí. Pak za občanskou válku Asadova režimu a povstalců. Potom za součást širšího konfliktu šíitů se sunnity a sunnitskými džihádisty (Islámský stát). A pak za zástupnou válku, v níž se angažují mocnosti – Írán, Turecko, Saúdská Arábie, Rusko i USA.

Že válka vyčerpala své možnosti, je zřejmé. Asadův režim přežil, ale celou Sýrii už neovládne. Džihádisté prohráli, ale nebyli polapeni, rozutekli se po regionu. Území ovládaná Kurdy či rebely se zmenšují, leč trvají. To vše umožnilo výrazné nasazení iránských, tureckých, ruských či amerických jednotek i zástupných armád (za zájmy Íránu bojuje libanonský Hizballáh). Letos zřejmě přijde na řadu mír. Ne proto, že by se na něm všechny strany shodly. Spíše proto, že všechny ostatní možnosti už byly vyzkoušeny a narazily na své limity.

Jak může mír v Sýrii vypadat? Nebude to návrat před březen 2011. To by si přál Asad i jeho patroni v Moskvě, ale prosadit to mohou jen v západní části země. Nebude to ani vláda, která by nahradila Asada. Tu by si přáli rebelové i jejich spojenci ve Washingtonu, ale jednání v Ženevě k ní nemíří. Zmíněné mocnosti – hlavně Írán, Turecko a Rusko – už partii rozehrály natolik, že z ní nevycouvají. Z toho plynou obavy pro Izrael. Neobává se Sýrie jako státu. Obává se spíše tlaků, které se v rozpadlé zemi perou o vliv a moc.

Obavy ztělesňuje nearabský Írán, vítěz arabského jara. Prosadil se proti sunnitským džihádistům i jako hlavní spojenec vlád v Bagdádu a Damašku. Do značné míry kvůli Íránu skončily časy, kdy Izrael rozlišoval jasné nepřátele (Írán, Saúdská Arábie) a jasné spojence (USA, Turecko).

NAŠI A CIZÍ BOJOVNÍCI

Rok 2018 bude ve znamení soubroje o vliv. Avizují to různé události a jejich různé interpretace. Nasvědčují tomu, že sedmiletou válku střídá mocenské přetahování.

Co se týče mírového uspořádání v Sýrii, pro Izrael je prioritou číslo jedna stažení cizích jednotek ze syrského území – hlavně těch, které podporují Írán a jeho vliv. Když 11. listopadu probíhal asijský summit ve vietnamském Danangu, setkali se na něm Donald Trump s Vladimírem Putinem a vydali společně prohlášení k míru v Sýrii. Opíralo se o americko-ruské memorandum zásad, dohodnuté v červenci v Ammá-

Írán, Turecko a Rusko partii rozehrály natolik, že z ní nevycouvají. Foto archiv.

nu, leč nezveřejněné v plném znění. Američtí a izraelští diplomaté ho interpretují tak, že dokument požaduje úplné stažení „cizích sil“ ze Sýrie. Jenže Moskva a Damašek to chápou jinak.

Moskva a Damašek očividně rozdělují „cizí síly“ v Sýrii na dobré a špatné, přijatelné a nepřijatelné, jak upozorňuje Seth Frantzman v listu *The Jerusalem Post*. K legitimním patří ty, jež jsou v Sýrii na pozvání či žádost Asadovy vlády – především jednotky Hizballáhu a Ruska. A k nelegitimním, tedy takovým, jež by se měly stáhnout, víceméně všechny ostatní – hlavně síly podporující rebely proti Asadovi. Jakousi neutrální pozici zaujímají jednotky turecké – ty chtějí jen pacifikovat Kurdy, což Asadovi vlastně vyhovuje.

Je to široká škála azimutů, jak se říká u nás. To ale neznamená, že nepřátelství či spojenectví jsou pevně daná či ideologicky podložená. Ukázkou jsou cíle vztahy Izraele a Ruska v praktické

rovině. Ilustruje to zpráva listu *The Times of Israel*. Ve městě Soči se 22. listopadu konala vrcholná sešlost prezidentů Putina, Erdoğana a Rúháního. Na lídrech Ruska, Turecka a Íránu skutečně záleží další osud Sýrie a samotná její existence coby státu. Ale zajímavější je možná něco jiného.

Den poté, 23. listopadu, přiletěl do Izraele šéf ruské rozvědky Sergej Naryškin. Sešel se s ministrem obrany Avigdorem Liebermanem, ředitelem Mosadu Josim Cohenem a šéfem Národní bezpečnostní rady Meirem Ben-Šabatem. Zpráva, že šéf ruské rozvědky spěchá informovat izraelské partnery o Putinově jednání a konzultuje to se šéfem Mosadu, by před čtvrtstoletím byla senzací. Dnes působí izraelsko-ruské vztahy daleko normálněji než vztahy americko-ruské, což ovšem neznamená, že jsou samy o sobě klíčem ke stabilitě.

CO ČEKAT OD MOSKVY

Dilemata vztahů s Moskvou líčí Amos Harel v listu *Ha'arec* v analýze s výstižným názvem „Izrael může žádat, aby Írán opustil Sýrii, ale pravidla hry určuje Rusko“.

Proč se Moskva chová tak dvojace? Na jednu stranu kultivuje vztahy mezi tajnými službami Ruska a Izraele, ale záro-

veň trvá na tom, že přítomnost Íránu v Sýrii je legitimní. Důvod je podle Harela zřejmý. Rusko obnovuje svůj status supervelmoci a chce být rozhodující silou v řešení války v Sýrii. Vyslalo tam letectvo i námořnictvo. Ale aby mohlo svůj vliv prosadit i v pozemních bojích, k tomu potřebuje účast vojáků Íránu či Hizballáhu. Jen tak naplní svoji prioritu číslo jedna, tedy přežití Asadova režimu, Sýrie jako celistvého státu i svých cílů – image supervelmoci, udržení či posílení svých vojenských základů v Sýrii a možné obchody s ní.

Rusko nechává chladným, bombarduje-li Izrael konvoje Hizballáhu vezoucí zbraně pro Libanon, píše Harel. Nehrozí vzájemné střety, jakým bylo třeba sestřelení ruského bombardéru Turky v roce 2015. Ale tato spolupráce nezakryje důležitý strategický fakt: Rusko nemá důvod, aby se snažilo podporovat izraelské požadavky na stažení Íránu ze Sýrie.

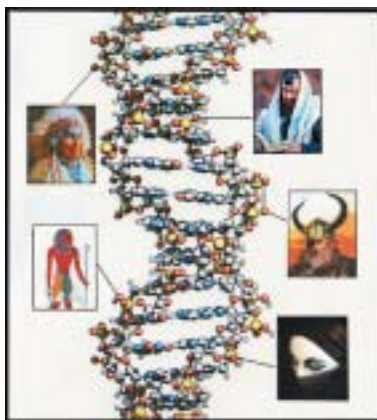
ZBYNĚK PETRÁČEK

ZÁSADNÍ OMYL ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Většina českých médií referovala, že osmidenní židovské svátky Chanuka letos připadají na 12.–20. prosince a že je židovské obce i jednotlivci slaví především zapalováním chanukových světel. Všechna média také obsáhle komentovala rozhodnutí amerického prezidenta Trumpa uznat Jeruzalém jako hlavní město Izraele a přemístit tam z Tel Avivu americké velvyslanectví. ■ Bývalý premiér a šéfporadce Sobotkovy vlády Vladimír Špidla přivedl jako mediátor k dohodě prostějovskou radnici a židovskou obec v souvislosti s rehabilitací židovského hřbitova u základní školy a reálného gymnázia v Prostějově. Na konkrétní podobu projektu mají obě strany stále odlišný názor, shodly se však na tom, že bývalému hřbitovu náleží důstojná úprava a pietní přístup. „Nedalo se očekávat, že se podaří vyřešit veškeré záležitosti. Jednání budou pokračovat, ale je to pokrok,“ zhodnotil Špidla včerejší jednání představitelů města, židovské obce a školy. (MF DNES, 7. 12) ■ Také jste se učili ve škole, že jsme potomci slovanských kmenů vedených praotcem Čechem, které někdy v polovině 6. století dorazily pod Říp? Tak na to zapomeňte. Ačkoli se to píše i na Wikipedii, je to zásadní omyl. Analýzy DNA české populace se postupem času zpřesňují, ale jejich základní sdělení zůstává stejné: na rozdíl třeba od geneticky homogennějších Slováků, Poláků nebo Maďarů jsme zkrátka voříšci Evropy. Před pár dny byla zveřejněna studie brněnské Masarykovy univerzity, která to jen potvrzuje: slovanské kořeny má jen asi třetina z nás (35 procent, zatímco třeba v Polsku je to 57 procent). Zbytek „Čechů“ je genetikým mixem všeho možného od Němců přes Židy a Skandinávce až třeba po Jihoevropany. Občas se u nás vyskytne i exotika: starověcí Mezopotámci, Eskymáci, jihoameričtí indiáni... Na podzim 2011 se porovnáním vzorků DNA v databázi Genomacu dokonce ukázalo, že u nás žije i člověk, jehož předkem byl s vysokou pravděpodobností egyptský faraon Tutanchamon (vládl v letech 1333–1323 před Kristem). Je to tedy přesně naopak, než nám říkali ve škole. Asi dvě třetiny Čechů nejsou Slované, ale „cizáci“, respektive pestrá směs genů ze všech koutů světa. (Vikend DNES, 9. 11)

■ „Začala židovská Chanuka. Obří osmiramenný svícen v Praze rozzářil premiér Babiš. Vedle premiéra popřála lidem krásnou Chanuku již tradičně také bývalá ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová, dále izraelský velvyslanec Daniel Meron či velvyslanec České republiky v Německu Tomáš Podivínský. Všichni společně poté, kromě Marksové, která měla zřejmě strach z výšek, stoupli na vysokozdviznou plošinu – v několika metrech nad zemí rozdávali úsměvy a přihlíželi, jak premiér Babiš rozsvěcí svíci. To občas přerušilo skřípání zubů, protože Chanuka začala v den, kdy teplota během večera spadla k jednomu stupni,“ popisují veřejnou

oslavu svátku v režii hnutí Chabad Lidovky.cz. (13. 12.) ■ V rozhovoru s M. Veselovským na otázku „Vy říkáte o Svobodě a přímé demokracii, o SPD, že to není demokratická strana?“ Karel Schwarzenberg, čestný předseda strany TOP 09, odpověděl: „Ne. Poněvadž žije z nenávisti. Jejich, Okamurova nenávist vůči menšinám, vůči muslimům a tak dále, to je pro mě nedemokratický základ politiky. To je přibližuje bohužel právě k fašistům. Jakmile politici hlásají nenávist, tak pozor na ně. Prosím, to je celoživotní moje zkušenost. Je to docela jedno, jestli hlásí nenávist proti židům nebo proti muslimům, proti cikánům nebo jiné skupině lidí. Jakmile někdo hlásá nenávist, tak je opravdu nebezpečný politik.“ (DVTV, 14. 12) ■ „Je to fascinující, dramatický příběh Slováka z chudých poměrů a vězně dvou režimů, který se vypracoval až na Pražský hrad, do sídla českých králů. Husák byl u většiny mezních událostí Československa.

Jde mimo jiné o neuvěřitelnou kontinuitu stýkání a potykání našich prezidentů. Začíná to už Masarykem. Píše mu zdravici, řeční jako gymnazista, když měl narozeniny. Na konci kariéry v prosinci 1989 podává ruku Václavu Klausovi jako nově jmenovanému ministru financí. Spousta lidí má k němu negativní vztah s tím, že byl to hlavní normalizátor. Jsem mladší ročník, nemám s ním na rozdíl od mnohých starších historiků osobní nevyřízené účty,“ říká v rozhovoru pro Magazin MF DNES o své knize *Gustáv Husák* historik Michal Macháček. (14. 12) ■ *Arabský svět je zaujatý válkou se sebou samým. Proto bylo od prezidenta USA dobré načasování, že uznal Jeruzalém za hlavní město Izraele právě teď,“* říká vrchní zemský rabin. „Obama na mě na začátku udělal obrovský dojem. Byl to ale typ levicového intelektuála, který si předsevzal, že se světem se dá mluvit po dobrém. To dnes nejde,“ vysvětluje vrchní zemský rabin Karol Sidon, proč je podle něj dobré Trumpovo rozhodnutí přesunout velvyslanectví USA z Tel Avivu. (Seznam Zprávy.cz 14. 12.) ■ *Předseda ultrapravicové Národní demokracie Adam B. Bartoš je podle soudního experta na extremismus Josefa Zouhara antisemita. Jeho projevy a publikace, kvůli kterým stanul u Obvodního soudu pro Prahu 1, pak dle mínění znalce vykazují znaky rasismu a neonacismu. Bartoš čelí obžalobě mj. z popírání genocidy a podněcování k nenávisti, za což může dostat až tříletý trest. Podle státního zástupce Jana Maršálka Bartoš v knihách, článcích i projevech zpochybňoval usmrcování Židů v plynových komorách, holokaust považuje za konspiraci a čísla o obětech za nadsazená. Bartoš také hlásal, že Židé jsou kazitelé světa, mohou za všechno a mají nadvládu nad světem. „Riziko židovské hrozby stále existuje a je třeba mu čelit,“ prohlásil například. Znalec Zouhar ve své včerejší výpovědi uvedl, že nehodnotí Bartošovy politické názory, kriticky ale nahlíží na způsob, jakým je prezentuje, zejména ve srovnání s dalšími představiteli pravicových stran. „Mně to připomíná třicátá léta v Německu, že potřebujeme vládu silné ruky,“ uvedl znalec. Upozornil i na to, že Bartoš na demonstracích často vyzývá k násilí. Bartoše, stejně jako při ostatních jeho soudních kauzách, přišel podpořit prezidentský kandidát Petr Hannig. (Právo, 15. 12.)* *jd, ilustrace Jiří Stach*

Kalendárium

Před **100 lety, 28. ledna 1918**, se v Hořicích v Podkrkonoší v rodině ředitele místní textilní továrny narodil budoucí divadelní režisér **GUSTAV SCHORSCH**. Vystudoval reálné gymnázium Dr. Jindřicha Vančury v Praze na Smíchově. Už tehdy se projevil jeho mimořádný talent, když z latiny přeložil esej Tita Lucretia Cara *O podstatě jsoucna*. Zájem o divadlo Schorsche nakonec přivedl ke studiu dramatického oddělení pražské konzervatoře, kde se seznámil s Jiřím Ortenem, Josefem Schwarzem-

Červinkou, Věrou Škrabálkovou, Věrou Fingarovou a dalšími. V téže době se stal asistentem režiséra Národního divadla Karla Dostala, který mu světil nastudování recitačních sborů v inscenaci Goethova *Fausta*. V roce 1938 Schorsch pro rozhlas připravil dramaturgii Mannova *Tonia Krögera*. Na podzim 1939 založil spolu s dalšími (F. Le Breux, J. Orten, A. Somolová, V. Schönová, V. Škrabálková) ve výstavní síni U Topičů Divadélko pro 99, které však nemělo dlouhého trvání. Kromě Horova *Jana Houslisty*, kterého přednesl (ovšem jako neviditelný za zástěnou) Jiří Orten, uvedlo ještě Seifertovy *Verše o Praze* a poezii Ivana Blatného. V červnu 1941 byl Gustav Schorsch spolu se svým budoucím švagrem, básníkem Františkem Schulmanem, povolán do internačního tábora v Lipě u Havlíčkova Brodu, odtud putoval do Terezína, kam přijel dva dny před Štědrým dnem 1942. Terezínské divadlo je pevně spojeno právě se jménem Gustava Schorsche, který se na naléhání ostatních ujal režie Gogolovy *Ženitby* (se scénou Františka Zelenky), Kienových *Loutek* a večerů poezie.

Poslední písemná zmínka o Gustavu Schorschovi se dochovala v záznamech o transportu číslo Er 936 ze dne 16. 10. 1943, kterým do Osvětimi odjelo patnáct set vězňů. Gustav Schorsch byl údajně v lednu 1945 zastřelen na marodce při likvidaci polského koncentračního tábora Fürstengrube.

Před **100 lety, 30. ledna 1918**, se v Prešově narodil slovenský prozaik, dramatik a scenárista **LEOPOLD LAHOLA** (pův. jmé-

nem Arje Friedman). Zemřel před **50 lety, 12. ledna 1968** v Bratislavě. Dětství prožil na Oravě, vzdělání získal na gymnáziu a později na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Absolvoval také soukromé hodiny u významného slovenského malíře Jána Mudrocha. Už během středoškolského studia přeložil pod názvem *Chamsin* výběr z novohebrejské poezie. Za války byl internován v pracovním táboře v Novákách, odkud se mu podařilo uprchnout. Účastnil se Slovenského národního povstání, byl raněn v bojích u Telgártu. Za holokaustu přišel o celou rodinu. Po válce pracoval jako šéfredaktor

Leopold Lahola. Foto archiv.

periodika *Bojovník*, jehož redakci vedl do roku 1946. Od roku 1945 používal pseudonym Lahola. Po válce se začal úspěšně věnovat dramatické tvorbě a už koncem čtyřicátých let byly uvedeny hry *Štyri strany sveta*, *Bezvetrie v Zuele*, *Škvrny na slnku* (která se dodnes často hraje) a *Atentát*. Věnoval se i filmu a podle jeho námětu v roce 1948 natočil Martin Frič film *Návrat*

domů. Podílel se na filmech *Biela tma*, *Vlčie diery* a *Epizódka*. Jelikož se jeho existenciálně laděná díla, zabývající se obecně otázkami viny a spoluviny, pomstou a zneužíváním moci a montážními postupy připomínajícími ruskou avantgardu, přičila měřítkům socialistického realismu, stal se terčem útoků komunistické kritiky.

V roce 1949 odešel do Izraele, kde patřil k průkopníkům izraelské kinematografie (ve snímku *Stanové městečko*, *Ir Ha'ohelim*, se zabývá etnickou rozmanitostí nového státu). Poté se usídlil v SRN, psal divadelní hry, scénáře a režisoval. V uvolněných šedesátých letech se vrátil, mohl znovu publikovat a natočil film *Sladký čas Kalimagdory* podle románu Jana Weisse *Spáč ve zvěrokruhu*. Premiéry v Kolíně nad Rýnem v dubnu 1968 se však už nedožil, zemřel nečekaně na třetí infarkt v Bratislavě.

Roku 1968 vyšla povídková sbírka *Posledná věc*, roku 1995 výběr z poezie *Jako jed škorpióna*. Roku 2007 natočil režisér Patrik Lančarič ve slovensko-britské koprodukcii podle Laholovy povídky film *Rozhovor s nepřitelem*. Roku 1991 udělil prezident republiky V. Havel autorovi in memoriam Řád Tomáše Garrigua Masaryka III. třídy. (am)

DNY MÉHO ŽIVOTA

(dokončení ze str. 19)

Sama verše i psala (bohužel se nezachovaly). Byla žádanou vypravěčkou, která uměla barvitě líčit obsah klasických románů, třeba *Anny Kareniny*. S tou, jak vzpomíná, ale narazila: „Když ses třetí večer blížila ke smutnému konci románu, když jste se ocitli na samém konci života Anny, Raja rozhořčeně zaprotestovala: ‚Co to meleš? Proč by skákala pod vlak?! Vyprávěj jiný konec!‘ A všichni ostatní jako jeden muž tvrdili: ‚Něco jsi tam popletla. Tak to určitě nebylo.‘“ A tak musela Helena vymyslet jiný konec, happy end.

PRÁZDNO SVOBODY

Jen zřídka k nim doléhaly ozvuky událostí z venkovního světa. Ale dozvěděli se, že vypukla válka, protože z táborů byli poslání na frontu vězni (kromě nespolehlivých „osmapadesátek“, i když ti bojovat chtěli) i strážé. Dozvídali se o nacistickém postupu, o vyvražďování Židů. Pobyt v lágru tak možná Heleně paradoxně zachránil život, neboť její nejbližší za holokaustu zahynuli. Snad i proto se po propuštění z vězení (v listopadu 1947) nevrátila do rodné země – neměla se kam vrátit, bála se: „A copak mi tam v uších nebudou znít vlci?“ Přežívala v „prázdné“ svobody, v různých městech na severu, znovu jí pomohli přátelé, bývalí spoluvězni. Živila se jako kostymérka či ošetřovatelka. Do Moskvy se vrátila až po devatenácti letech, rehabilitována byla roku 1957, do konce života trpěla depresi. Na večeru při uvedení českého překladu zaznělo také svědectví Tamary Petkevičové, Heleniny přítelkyně z vězení i po propuštění. Rozhovor natočil Jan Machonin a Petkevičová v něm mimo jiné vzpomíná, jak Helena reagovala na časté dotazy lidí, kteří se ptali, jak je možné, že všechny ty útrapy vězeňkyně přežily. Odpovídala: „A kdo vám řekl, že jsme to přežily?“

ALICE MARXOVÁ

(Helena Frischerová: *Dny mého života. Vzpomínky na Gulag*. Vydalo nakl. Academia roku 2017. Z ruštiny přeložila Radka Rubilina, doslov napsala Alena Machoninová. Obrazová příloha. 278 stran, dop. cena: 375 Kč.)

ŽIJÍ SE SVOU MINULOSTÍ VZPOMÍNKY TĚCH, KDO PŘEŽILI HOLOKAUST

■ V roce 1995 vznikla ve Švýcarsku společnost nazvaná Kontaktní místo pro ty, kdo přežili holokaust, která reagovala na výzvu Elieho Wiesela shromážďovat dosud neuveřejněné vzpomínky a uchovat je v rámci celosvětové sbírky svědectví o holokaustu. Podařilo se získat záznamy patnácti jedinečných příběhů, jejichž protagonisté našli svůj nový domov ve Švýcarsku. Autoři vzpomínek pocházejí z Čech, Moravy, Slovenska, Polska, Maďarska a Německa a zachycují své dětství a mládí a pak to, jak nástup nacismu a stále se stupňující diskriminace Židů ovlivnila jejich osudy, až po deportace do koncentračních táborů (v několika případech se pamětníkům podařilo přežít v úkrytu či s falešnými doklady, jeden se dostal do Wintonova vlaku do Anglie), dobu poválečnou (z níž antisemitismus rozhodně nevymizel) a poté cestu do exilu ve Švýcarsku a začátek nového, ve všech případech spokojeného života.

Vydání sestává z 15 sešitů v kartonové kazetě, téměř 1000 stran formátu A5. Obálky sešitů i kazetu zdobí výřezy z monumentálního obrazového cyklu *Březinka* německého malíře Gerharda Richtera, jehož výstava se konala loni v Národní galerii v Praze. Jeho abstraktní obrazy byly inspirovány autentickými fotografiemi propašovanými ve čtyřicátých letech z koncentračních táborů.

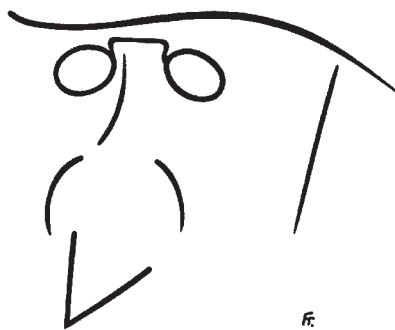
Vydalo nakl. OIKOYMENH v Praze roku 2017, sestavil Ivan Lefkovits, jenž napsal i předmluvu k českému vydání a jehož příběh je součástí knihy. Přeložily Jana Zoubková, Věra Zemanová, Pavla Plachá, Jana Mojžíšková, české vydání připravil Ivan Chvatík. Celý konvolut váží přes 2 kilogramy a stojí 765 Kč.

Reiner Stach

KAFKA 2 – ROKY ROZHODOVÁNÍ

■ Druhý svazek třídílné biografie o životě a díle jednoho z největších, nejznámějších a nejčtenějších autorů světové literatury Franze Kafky (1883–1924). Německý literární historik R. Stach, který kromě literární vědy vystudoval rovněž filozofii a matematiku, pracoval na třídílném souboru celých osmnáct let. Všechna fakta, každou drobnou jednotlivost pečlivě ověřoval a dokládal, striktně se vyhýbal zaplňování bílých míst v Kafkově životě fikcí, spisovatelovu osobnost a dílo zpodobnil v celé složitosti

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Bedřich Fritta: T. G. Masaryk.

a komplexnosti. O Kafkovi přitom vypráví nesmírně poutavě, střídá esejistické i vyprávěcí pasáže, zpřítomňuje dobové panorama, každý díl se čte jako román.

První díl (roky 1883–1911) zachycuje jeho rodinné zázemí, dětství, gymnaziální a univerzitní studia, nástup do zaměstnání, zásadní životní přátelství i skutečnosti, jež ovlivňovaly jeho rozhodnutí psát. Druhý díl (léta 1910–1915) popisuje intenzivní proměnu Franze Kafky z nevázaného mladíka v odpovědného úředníka, znejistěného a přecitlivělého muže s komplikovaným vztahem k ženám a zároveň v mistra slova, spisovatele, jenž dokázal precizně zachytit své noční můry a prodechnout je zvláště odatitým humorem a ironií. Kafkův život, stále pevně spojený s rodnou Prahou, je ve zmíněném období vytyčen rozhodujícími milníky, které určily Kafkovo další profesní, osobní a umělecké směřování: Kafka se seznamuje, blíže poznává a studuje židovské náboženství, poprvé vystupuje na veřejnosti jako spisovatel, zažívá vypuknutí první světové války a také komplikovaný vztah s Felice Bauerovou. Je to rovněž doba „strašlivého dvojího života“ mezi kanceláří a psacím stolem, na němž Kafka po nocích psal některá svá zásadní díla. Reiner Stach využil při práci na druhém svazku své trilogie mimo jiné i pozůstalost Felice Bauerové, kterou objevil v USA, kde Kafkova bývalá snoubenka v roce 1960 zemřela.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2017. Přeložil Michael Půček. 674 stran, fotografická příloha; dop. cena 398 Kč.

MASARYK A SVATÁ ZEMĚ

■ Již jen do konce ledna 2018 je v Nové budově Národního muzea v Praze pří-

stupna výstava *Fenomén Masaryk*, věnovaná osobnosti prvního československého prezidenta (mimořadně: na plakátu k výstavě je použita karikatura TGM od židovského kreslíře a grafika Bedřicha Fritty).

Do 13. ledna mají návštěvníci této výstavy navíc možnost zhlédnout expozici *Masaryk a Svatá země*, již iniciovala izraelská ambasáda a připravili Robert Řehák a Jiří Čisteký z MZV ČR. Na patnácti panelech představuje dosud mnohdy neznámé dobové fotografie z návštěvy, kterou prezident vykonal na jaře roku 1927 ve Svaté zemi, tehdy ještě pod mandátní britskou správou. Výstava také ukazuje širší kontext jeho vztahu k židovství a židovskému národu, a osvětluje tak hluboké vazby mezi Českou republikou a Izraelem. Dotýká se i působení Masarykova syna a pozdějšího ministra zahraničí Jana a připomíná významnou roli, kterou ve vztahu k Židům a Státu Izrael sehrál.

TÓNINA TICHA

■ Dne 22. ledna od 20.00 uvede kino Dlabáčov v Praze dvoudílný dokumentární esej o stáří, nezničitelné energii a hudbě *Umírání pro začátečníky/Tónina ticha*, jehož spoluautorem je režisér Marek Bouda. Jeho část (*Tónina ticha*) zobrazuje vztah hudby a emocí. Je paralelou k hudební skladbě, ve které se střídají pasáže emocionálně vypjatější a tiššími a kde zásadní hodnotu má i pauza – ticho.

ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY NA VLTAVĚ

■ Ke Dni památky obětí šoa a předcházení zločinů proti lidskosti uvede Český rozhlas Vltava dne 24. ledna od 20 hodin závěrečný 12. pořad cyklu *Synagogy Čech, Moravy a Slezska*. Pořad zavede posluchače do Českého Krumlova, Bechyně, Vodňan, Milevska a Čkyně. Připravila Vladimíra Lukařová.

NADÁNÍ JE TOUHA

■ Od 19. ledna je v Rakouském kulturním fóru v Praze přístupna výstava s názvem *Nadání je touha: Friedl-Dicker Brandeis a výtvarný vzdělávací experiment*, která představuje tuto významnou a všestrannou umělkyni (1898–1944) a soustřeďuje se na její pedagogickou činnost v terezínském ghettu.

Součástí výstavy je i mnoho terezínských dětských kreseb. Výstava potrvá do 13. dubna 2018.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve čtvrtek **11. ledna** zavítá na *Kávu* vzácný host: Profesor **Martin Hilský**, anglista, esejist a přední znalec anglické literatury, překladatel souborného Shakespearova díla do češtiny a jeho zasvěcený komentátor.

■ Kavárna je přístupna jako vždy od 14.30, program začíná přesně v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga** (Maiselova 10, P 1)

■ 10. 1. v 18.00: **Židé na poválečném Slovensku**. Do konce ledna lze v Galerii Roberta Guttmanna zhlédnout výstavu *Labyrintem normalizace*, zaměřenou na postavení židovských obcí v Československu v posledních dvou dekádách komunistického režimu. Tato výstava a stejnojmenná publikace Martina Šmoka se přitom soustřeďují na situaci v českých zemích. Poutavým doplňkem k jejich tematice je nová publikace bratislavského etnologa Petera Salnera *Židia na Slovensku po roku 1945. Komunita medzi vierou a realitou* (VEDA, 2016). Na základě dokumentů z archivu Svazu ŽO na Slovensku skýtá dosud nejpodrobnější pohled na tamní snahy o zachování židovských tradic a na napjaté vztahy mezi židovskou menšinou a stranickými a státními orgány. Autor srovnává poměry v obou republikách ČSSR v rozhovoru s publicistou Petrem Brodem. Vstup volný.

■ 14. 1. v 16.30: **Vzpomínkový večer na prof. Zuzanu Růžičkovou (1927–1917)**. V den nedožitých jednadvadesátých narozenin jedné z nejvýznamnějších světových cembalistek Zuzany Růžičkové na ni vzpomínají její žáci a blízcí přátelé: předsedkyně Tereziínské iniciativy Dagmar Lieblová, violoncellista Bohuslav Pavlas, varhaník Václav Peter a cembalistka Giedrė Lukšaitė-Mrázková, v jejímž podání zazní ukázky z díla J. S. Bacha. Moderuje tajemník FŽO Tomáš Kraus. Vstup volný.

■ 14. 1. ve 20.00: **Bachův palác věčnosti: Pocta prof. Růžičkové**. Koncert jednoho z posledních žáků prof. Zuzany Růžičkové iránsko-amerického cembalisty Mahana Esfahaniho, během něhož zazní díla J. S. Bacha, V. Kalabise a K. Saariaho. Host: Tomáš Jamník (violoncello). Koncert se koná s podporou Nadačního fondu Viktora Kalabise a Zuzany Růžičkové. Kompletní program koncertu naleznete na webových stránkách ŽMP. Z důvodu omezené kapacity synagogy je nutná rezervace na adrese education@jewishmuseum.cz. Vstup volný.

■ 16. 1. v 19.00: „**Stylus phantasticus**“. Virtuózní instrumentální hudba S. Rossiho a jeho současníků / Verba chordis. Koncert

**KULTURNÍ
POŘADY**

barokní hudby souboru Verba chordis houslistky Lenky Torgersen, gambistky Hany Flekové a teorbisty Jana Krejči. Vstupenky na koncert lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP, kde naleznete i kompletní program koncertu. Vstupné 230 Kč/150 Kč.

■ 31. 1. v 18.00: **Tobě zahynouti nedám...** Uvedení stejnojmenné antologie povídek inspirovaných šoa, které byly publikovány v hradečské časopisecky v letech 1945–1989. Antologii obsahující tři desítky prozaických textů vydalo v roce 2016 pražské nakladatelství Akropolis ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci. O celém projektu pohovoří jeden z editorů literární historik Erik Gilk. Ukázky vybraných povídek zazní v podání Hany Kofránkové. Publikace bude k prodeji za zvýhodněnou cenu. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium**

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Pořady začínají v 18 hodin, vstup je volný.

■ 15. 1.: **Veliká novina o hrozném mordu Šimona Abelese**. Vernisáž výstavy na motivy stejnojmenné knihy Marka Tomana ve výtvarném ztvárnění Luboše Drtiny, která nabízí svěbytný pohled na případ Šimona Abelese i na křesťansko-židovské soužití v atmosféře konce 17. století. Výstavu uvede Marek Toman. Výstava je přístupna do konce února.

■ 23. 1.: **Biblické sandály, ruský šinel a jemenská košile**: Oděvnictví a móda jako zrcadlo identit, ideologií a konfliktů na území Izraele od roku 1880 až do současnosti. V rámci nového cyklu *Izrael 70* připomínajícího sedmdesát let existence Státu Izrael budeme po celý rok 2018 přinašet přednášky, diskuse a projekce, které představují často neobvyklé pohledy na historii a kulturu moderního Izraele. Architekt Daniel Ziss (Ústav Blízkého východu a Afriky FFUK) se ve své přednášce zaměří na oděvní kulturu různých národních, etnických, náboženských a sociálních skupin na území dnešního Izraele.

■ 30. 1.: **The Return of the Portuguese Nation to the True Homeland: Portuguese Jews from Salonika (Návrat portugalského národa do skutečné domoviny: Portugalští Židé ze Soluně)**. Přednáška historičky a současné velvyslankyně Portugalské republiky v ČR J. E. Manuely Franco se soustředí na příběh „levant-

ských Izraelitů portugalského původu“. V angličtině. Vstup volný.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 14. 1. ve 14.00: **Lviček Arje se setkává s postavami Tóry**. Lviček Arje se společně s vámi seznámí s Abrahámem, Izákem, Jákobem, Davidem a dalšími. Vytvoříte si jednotlivé postavy a sehraje te divadlo. Jednotné vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ****(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)**

■ 11. 1. v 17.00: **Jak to vidím**. Vernisáž výstavy fotografií Jiřího Kovanice, představitele současné výtvarně dokumentární fotografie. Vstup volný, výstava potrvá do konce února.

■ 16. 1. v 17.00: **Návrat do Osvětlení**. Dokument režiséra Karla Snopa a reportéra Martina Hlaváčka z roku 2016 je založen na svědectví Eriky Bezdíčkové, bývalé osvětimské vězeňkyně. Po projekci filmu následuje beseda s E. Bezdíčkovou. Vstupné 30 Kč.

■ **Neděle 21. 1. v 10.30: O potopě**. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Vstupné 30 Kč.

■ 22. 1. v 19.00: **Hygiena krve**. Hra brněnského divadla Líšeň je inspirována svědectvími a vzpomínkami přeživších holokaustu, ale také dobovými dokumenty, projevy nacistických vůdců a texty ze současných militantních neonacistických webů. Divadlo Líšeň experimentuje s rozličnými divadelními formami. Využívá loutky, masky, objekty a pracuje s pohybovou a zvukovou stylizací. Program se uskuteční ve spolupráci s Muzeem romské kultury při příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Rezervace vstupenek na e-mailu lektor@rommuz.cz. Představení se uskuteční v Centru experimentálního divadla, Zelný trh 294/9, Brno. Vstup volný

■ 23. 1. v 17.00: **T. G. Masaryk a Židé: Dějiny ambivalentního vztahu**. První přednáška z cyklu *Křížovatky osudů. Židovská komunita v Československu 1918 a 1968*. T. G. Masaryk je dodnes zejména v důsledku Hilsnerovy aféry vnímán jako politik jednoznačně pozitivní vůči Židům. Avšak Masarykův postoj vůči Židům nebyl tak jednoznačný, jak dokládá přednáška Ines Koeltzschové z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Vstupné 30 Kč.

■ 29. 1. v 17.00: **Vychovatelé a opatrovníci v tereziánském ghettu**. Lenka Geidt z Historického ústavu FF MU se ve své přednášce zaměří především na širší souvislosti působení vychovatelů a opatrovníků a jejich odkaz. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Chanuka:** Chanuku jsme slavili jed-
nak každé ráno, kdy se veškeré osazen-
stvo LŠ scházelo k zapalování chanukie.
Na každém stupni školy se také uskuteč-
nil chanukový projekt a tradičně se konal
i chanukový bazar, při kterém žáci a stu-
denti prodávali většinou vlastnoručně vy-
robené drobnosti. Všem prodávajícím,
nakupujícím i procházejícím děkujeme za
spoluvytvoření skvělé atmosféry.

■ **Rodinné historie:** V páté třídě se děti
věnují projektu Příběh mé rodiny, ve kte-
rém se setkávají židovská výchova a vlas-
tivěda. Děti sbírají vzpomínky svých pra-
rodičů a rodičů, sestavují své rodokmeny,
hledají židovské kořeny svých rodin nebo
sledují stěhování svých předků po České
republice či po světě.

■ **Lauderovská e-škola pro rodiče:**
V září jsme v LŠ nově otevřeli e-školu pro
dospělé, ve které začalo 61 dospělých, ve
velké většině rodiče našich dětí, studovat
hebrejštinu a kurzy judaismu. Nové kurzy
e-školy otevřeme od **1. února, zápis bude
probíhat od začátku ledna.** Více infor-
mací bude k dispozici na webu školy.

■ **Prezentace půlročních projektů** se
koná **1. února** od 9.00 v divadle U Ha-
sičů. Bližší program bude k dispozici na
webu školy.

BRIDŽOVÝ KURZ NA ŽOP

■ V lednu začíná na pražské židovské
obci kurz bridže. Ukázková hodina
(zdarma) se uskuteční **10. ledna** od 10
hodin v klubu Gešer v Maiselově ulici,
poté bude následovat 8 dvouhodinových
lekci pod vedením profesionální hráčky
Evy Fořtové. Na kurz nepřispívá obec,
kurzovné bude stanoveno dle počtu váž-
ných zájemců při ukázkové lekci.

SYNAGOGA JIČÍN A TURNOV

■ V lednu si připomínáme tragické 75.
výročí transportu Židů z Jičína a Tur-
novska. O. p. s. Baševi Jičín, Turnovské
památky a cestovní ruch a Ochranská
Jednota bratrská Turnov vás při této pří-
ležitosti zvou na kulturní akce: Ve středu
10. ledna v 18 hodin se koná přednáška
Terezie Dubinové *Izrael a Palestina ak-
tuálně*; ve středu **17. ledna** v 17 hodin
se koná beseda s novinářem a spisovate-
lem, šéfredaktorem časopisu *Respekt*
Erikem Taberym. Obě akce se konají
v Židovské ulici 100 (bývalá židovská
škola) v Jičíně.

■ V úterý **30. ledna** v 18 hodin se koná
přednáška ředitele Památníku Terezín

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

Jana Roubínka Terezín: Místo paměti.
Tato akce se koná v Domě na Sboře, Na
Sboře 80, Turnov. Jste srdečně zváni!

BERNSTEIN 100 LET

■ K 100. výročí narození skladatele Leo-
narda Bernsteina se ve dnech **17. a 18. led-
na** vždy od 19.30 v pražském Obecním
domě konají koncerty. V podání Symfo-
nického orchestru hlavního města Prahy
a pod taktovkou Elli Jaffeho (Bernsteinova
žáka) zaznějí Bernsteinovy *Chichesterské
žalmy* a poté skladba F. Mendelssohna-
Bartholdyho: Symfonie č. 2 B dur op. 52
Chvalozpěv na text Bible pro sóla, sbor
a orchestr. Vstupenky viz www.fok.cz.

NITAI HERSKOVITS V BRNĚ

■ Bývalý klavírista u nás populárního
basisty a zpěváka Avšaje Cohena Nitai
Herskovits odehraje sólový koncert
v Brně, a sice dne **17. ledna** od 19.30
v Besedním domě, vstupenky viz www.filharmonie-brno.cz.

TU BIŠVAT

■ Srdečně zveme na tradiční oslavu Nové-
ho roku stromů – Tu bišvat, která se usku-
teční **30. ledna** od 17 hodin v restauraci
Šalom, Maiselova 18. Oslavu pořádá čes-
ký výbor KKL-JNF ve spolupráci se ŽO
Praha. Vstupenky v ceně 220 Kč budou
k dostání od 8. ledna v pokladně na Židov-
ské obci a v recepci Jáchymova 3. Seder
Tu bišvat povede vrchní zemský rabín Ka-
rol Efraim Sidon. Těšíme se na vás. Za vý-
bor KKL *Zoša Vyoralová*

KKL – CESTA DO IZRAELE

■ Ve dnech **18.–25. března** se koná tradič-
ní ekumenická mise KKL do Izraele. Po-
byt zahrnuje návštěvu historických i pří-
rodních památek, od severu Izraele po
Mrtvé moře, včetně Jeruzaléma. Cena za
osobu je 29 850 Kč plus poplatky za další
služby. Bližší informace a přihlášky získá-
te od Zoši Vyoralové (zosa@email.cz).

PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 9. ledna od 10.30: Koncert studentů –

hrají žáci Státní konzervatoře Praha ze
třídy profesora Libora Nováčka.

■ 14. ledna od 15.00: Koncert dětí ze
třídy Pavly Vondráčkové Jahodové a Ady
Slivanské.

■ 21. ledna od 15.00: Klezmer Mazltov:
zpěv Elsa Dunajová, klarinet Milan
Kostiuk, klavír Pavla Přerovská Kosti-
uková.

■ 31. ledna od 14.30: Kavárna Miriam:
Tu bišvat – Setkání s vrchním zemským
rabínem Karolem Efraimem Sidonem.

■ Výstavy: Hra tvarů a barev: obrazy
Jany Dubové, Bob Rakušan – knižní il-
strace, Co se do *Obecních novin* nevešlo
– fotografie Petra Balajky.

PROGRAM BEJT SIMCHA

■ V úterý **30. ledna** oslavíme svátek Tu
bišvat společně s členy ŽO Děčín v dě-
činské synagoze (Žižkova 4, Děčín).

■ **Vzdělávací akce, kurzy:** Ivrit – hodiny
hebrejštiny pro začátečníky každé úterý od
18.00; kurz pro pokročilé ve čtvrtek od 18
hodin; pro středně pokročilé od 19.30.
Úvod do judaismu každé úterý od 19.45.

CUKRÁŘ V KINECH

■ V lednu promítá řada českých kin izra-
elsko-německý snímek režiséra Ofira Rau-
la Graizera *Cukrář*, diváky výborně příja-
tý (oč neoceněný) na MFF Karlovy.

Velvyslanec Daniel Meron na zahájení výstavy *Kníha
života* Bena Edena. Foto Antonín Krč.

FOTOGRAFIE PŘEŽIVŠÍCH

■ V prosinci 2017 proběhla na 3. lékařské
fakultě vemisáž výstavy *Kníha života*, která
zobrazuje fotografie a příběhy šestnácti čes-
kých Židů přeživších holokaust. Vytvořil je
student fakulty Ben Eden z Izraele, který
během své praxe působil v Domě seniorů
na Hagiboru a právě zde se inspiroval pro
své velkoformátové fotografie židovských
seniorů, přeživších šoa. Každý snímek do-
provází česky i anglicky text o jejich osudu.

Zahájení výstavy se zúčastnil i velvy-
slanec Státu Izrael Jeho Excelence pan
Daniel Meron. Na virtuální prohlídku fo-
tografií a příběhů se můžete podívat zde:
<http://beneden.com/lifebook/gallery/>.

ŽNO BRATISLAVA

V **januári** srdečne blahoželáme našim členom, ktorý oslaví svoje narodeniny: pán Dr. František Alexander – 70 rokov; pán Tomáš Ascher – 82 rokov; pani Zuzana Bartová – 84 rokov; pani Božena Beerová – 92 rokov; pani Ing. Katarína Bendová – 89 rokov; pán RNDr. Ľudovít Fischer – 78 rokov; pani Eva Fundárková – 84 rokov; pán PhDr. Tomáš Kraus – 72 rokov; pani Denisa Nikodemová – 82 rokov; pán Ivan Novák – 75 rokov; pán Ing. Michal Petráš – 70 rokov; pani Eva Reichová – 65 rokov; pani Magda Stančíková – 96 rokov; pani Ing. Alžbeta Veselá – 99 rokov; pán PhAMDr. Pavel Vizner – 65 rokov, a pani Dáša Zvončeková – 65 rokov. Prajeme dobré zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **január** slávia sviatok svojich narodenín: pán Július Koval, nar. 6.1. – 85 rokov; pán Michal Oráč, nar. 8.1. – 69 rokov; pani Yveta Wilmannová, nar. 21.1. – 55 rokov; pán Vojtech Grún, nar. 20.1. – 62 rokov, a pán Jaromír Wolt, nar. 26.1. – 66 rokov. Prajeme im veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **lednu** oslaví narodeniny: pan Tomáš Balbinder, nar. 28. 1. – 58 let; pani Danuška Cupalová, nar. 19. 1. – 86 let; pani Bedřiška Felixová, nar. 17. 1. – 83 let; pani Klára Hájková, nar. 8. 1. – 41 let; pan Matúš Horvatovič, nar. 4. 1. – 23 let; Eva Malkah Matysková, nar. 30. 1. – 6 let; pani Lenka Neumanová, nar. 7. 1. – 37 let; pan Richard Salzman, nar. 20. 1. – 41 let; pan Petr Urban ml., nar. 6. 1. – 32 let; Petr Urban nejml., nar. 4. 1. – 5 let, a pan Jan Vlček, nar. 11. 1. – 41 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **lednu** oslaví narodeniny: pan Martin Elis, nar. 5.1. – 30 let; pani Mgr. Isabela Jelínková, nar. 5.1. – 43 let; pani Pavla Kroupová, nar. 7.1. – 39 let; pani Nad'a Michálková, nar. 28.1. – 62 let, a pani Jana Polišenská, nar. 19.1. – 36 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **lednu** oslaví narodeniny: pan Viktor Klein, nar. 2.1. – 71 let, a pani Dora Pešková, nar. 15.1. – 97 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **januári** slávia sviatok narodenín: pán Peter Boček – 71 rokov; pán Marcel Deri – 72 rokov; pán Ivan Fried – 81 rokov; pani Magdaléna Kmečová – 93 rokov; pani Eleonóra Šnajárová – 74 rokov; pani Valentína Krendželá-

ková – 64 rokov; pani Alžbeta Mittelmannová – 64 rokov; pán Pavel Tkáčik – 64 rokov, a pán Ladislav Krámer – 61 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **lednu** oslaví narodeniny pan JUDr. Petr Ptačovský, nar. 29.1. – 76 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **lednu** oslaví životní jubileum: pan Rudolf Buxbaum, nar. 24.1. – 61 let; pani Hana Cvrkálková, nar. 24.1. – 71 let; pan Jiří Fišer, nar. 7.1. – 82 let; pani Jarmila Látalová, nar. 19.1. – 74 let; pan JUDr. Petr Ritter, nar. 20.1. – 67 let; pan Lazar Pinchasov, nar. 22.1. – 67 let; slečna Zuzana Hrbková, nar. 6.1. – 18 let, a slečna Dominika Sedláčková, nar. 3.1. – 23 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **lednu** oslaví narodeniny: pan Ladislav Tuma, nar. 1.1. – 70 let; pani Dagmar Pavlíková, nar. 4.1. – 80 let; pani Eva Rýhová, nar. 4.1. – 41 let; pani Eva Skotnicová, nar. 19.1. – 45 let; pani Libuše Šigutová, nar. 25.1. – 80 let; pani Ingeborg Borošová, nar. 27.1. – 85 let, a pan Rudolf Synek, nar. 28.1. – 65 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **lednu** oslaví narodeniny: pani Edith Kašparová, nar. 2.1. – 82 let; pani Eva Švecová, nar. 11.1. – 80 let; pan Miroslav Schulz, nar. 12.1. – 70 let; pani Veronika Skalická, nar. 18.1. – 82 let; pan Jiří Ornstein, nar. 19.1. – 81 let; pani Marcela Šimandlová, nar. 20.1. – 76 let; pan MUDr. Ivo Soběský, nar. 20.1. – 90 let, a pan Michael Beck, nar. 28.1. – 75 let. Naším jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **lednu** oslavují narodeniny: pani Růžena Blechová, nar. 26.1. – 84 let; pan Toman Brod, nar. 18.1. – 89 let; pan Imrich Feller, nar. 15.1. – 90 let; pani Miriam Fuksová, nar. 23.1. – 89 let; pan Hanuš Gaertner, nar. 4.1. – 92 let; pani

Hana Hildová, nar. 11.1. – 90 let; pani Judita Horáková, nar. 29.1. – 94 let; pani Věra Jurečková, nar. 13.1. – 95 let; pani Marie Renata Kolínová, nar. 9.1. – 81 let; pani Anna Kunstová, nar. 21.1. – 88 let; pani Marianna Langerová, nar. 6.1. – 98 let; pan Ivan Lefkovits, nar. 21.1. – 81 let; pani Lisa Miková, nar. 31.1. – 96 let; pani Markéta Pacovská, nar. 17.1. – 97 let; pani Frideta Seidlová, nar. 28.1. – 87 let; pan Alfred Ševčík, nar. 21.1. – 83 let; pani Inka Vostřezová, nar. 4.1. – 88 let; pan Karel Weiss, nar. 10.1. – 82 let, a pani Viktorie Krupičková, nar. 10.1. – 91 let. Všem přejeme pevné zdraví a pohodu do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 21. listopadu zemřel ve věku 71 let pan Jan Šimonovič. Se zesnulým jsme se rozloučili v obřadní síni NŽH 23. 11. Obřad provedl pražský rabín David Peter.

Dne 24. listopadu zemřela ve věku 97 let pani Marianna Becková.

Zichronam livracha!

ŽNO PREŠOV

V **januári** sa životného jubilea dožívajú títo členovia: pani Ing. Margita Eckhausová – 60 rokov; pán Mgr. Tomáš Čentík – 31 rokov; pani Erika Zelmanovičová – 70 rokov, a pani Eva Petrová – 74 rokov. Všetkým jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **január** slávia narodeniny nasledovní členovia našej obce: pani Dorota Weisová, nar. 1.1. – 94 rokov; pani Eva Kozáková, nar. 7.11. – 55 rokov; pani Edita Bakonyová, nar. 8.1. – 92 rokov; pán MUDr. Tibor Gábor, nar. 14.1. – 91 rokov, a pani Zuzana Imreczeová, nar. 24.1. – 69 rokov. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie a veľa šťastia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **lednu** oslaví své narodeniny: pan Jan Váňa, nar. 14.1. – 42 roků; pani Lucie Rolko-Nová, nar. 5.1. – 53 roků; pani Anna Mertová, nar. 17.1. – 50 let, a pan Tomáš Štěpnička, nar. 30.1. – 64 roků.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

Prvého **januára** oslavuje svoje narodeniny pani Helena Poriezová z Nového Mesta nad Váhom – 96 rokov. Srdečne gratulujeme a prajeme všetko dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **lednu** oslaví své narodeniny pani Ing. Klára Pcedičová Ph.D.; pani Stanislava Helleřová a pani MgA Eva Matějčíková. Všem jmenovaným přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ZATYKAČ NA KIRCHNEROVOU

Případ Nismán, tedy případ argentinského prokurátora, zavražděného před třemi lety před tím, než chtěl vystoupit u soudu s důkazy o strůjcích bombového atentátu na židovské centrum v Buenos Aires v roce 1994, má další dějství. V obnoveném procesu nařídil soudce Bonadio, aby byla zatčena bývalá prezidentka země Cristina Fernández de Kirchner za to, že utajovala důkazy o tom, že útok organizovali vysocí iráňští představitelé a muslimští aktivisté. Kirchnerová, která je v současné době senátorkou, má být zbavena imunity a vydána spravedlnosti spolu s několika dalšími bývalými politiky, včetně tehdejšího ministra zahraničí Héctora Timmermanna (jenž je sám židovského původu) či vedoucího zpravodajského služby Oscara Parrilliho. Soudce čerpal z důkazů shromážděných Albertem Nismánem.

NOVÝ POLSKÝ PREMIÉR

Novým polským premiérem se stal Mateusz Morawiecki, historik, ekonom a politik, bývalý bankéř, od roku 2015 ministr pro hospodářský rozvoj a poté od roku 2016 ministr financí, jenž je členem vládnoucí pravicové strany Právo a spravedlnost. Jak jeho přijetí napovídá, jeho rodina může mít moravské kořeny, a jak sám veřejně prohlásil, má i kořeny židovské. O svých předcích hovořil Morawiecki na slavnostním shromáždění na počest Jana a Antoniny Žabiňských, kteří ve varšavské zoo za války dokázali v době šoa ukrýt stovky Židů. „Teta Irena byla Židovka, která jako desítileté dítě přežila holokaust. Šest let ji ukrývala jedna polská rodina,“ prohlásil čerstvý polský premiér, jenž byl jmenován v době, kdy pověst země jako demokratického a proevropsky orientovaného státu upadá.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM VE FERRAŘE

V půli prosince bylo slavnostně otevřeno Národní muzeum italského Židovstva a šoa ve Ferrare. V Itálii existuje řada muzeí věnovaných Židům a holokaustu – z nejvýznamnějších jmenujme Muzeum ghetta v Benátkách či Židovské muzeum v Římě –, ta se však profilují regionálně a žádné z nich nemá ambici ilustrovat a přibližovat celé dějiny italských Židů, jejichž přítomnost na Apeninském poloostrově je doložena už dva tisíce let. Nová instituce vznikla v roce 2003 z rozhodnutí italského parlamentu a měla se původně soustředit na období holokaustu – později

ZPRÁVY ZE SVĚTA

William Pachner. Foto archiv.

byl však projekt přepracován tak, aby ukazoval dějiny italských Židů v mnohem širším dějinném kontextu. První expozice s názvem *Židé, italský příběh: Prvních tisíc let* zachycuje dobu od starověkého Říma do středověku a byla otevřena v bývalé budově ferrarské věznice.

Do roku 2020 je plánováno její rozšíření na další budovy, až nakonec bude rozmístěna na pěti různých místech – číslo symbolicky odkazující na pět knih Tóry. Otevření muzea se zúčastnil i prezident Sergio Mattarella a ministr kultury Dario Franceschini.

LEKCE O HOLOKAUSTU PRO PŘÍSTĚHOVALCE

Německý ministr spravedlnosti Heiko Maas prohlásil, že v rámci integračních kurzů pro přistěhovalce z Blízkého východu do Německa (za poslední tři roky to je na milion osob) se musí klást zásadní důraz na fakta o holokaustu a imigranti by měli ze znalosti o něm složit zkoušku. Reagoval tak na obavy ze vzrůstajícího antisemitismu v zemi, který ještě podnítilo Trumpovo uznání Jeruzaléma jako hlavního města Izraele. „Pro rasismus není v Německu místo,“ napsal ministr, „a tak každému, kdo tu

chce zůstat, musí být jasné, že bojujeme proti neonacistickému antisemitismu a nebudeme tolerovat ani jakýkoli antisemitismus importovaný přistěhovalci.“

ZEMŘEL WILLIAM PACHNER

V listopadu 2017 zemřel ve věku 102 let v americkém Woodstocku pozoruhodný malíř a ilustrátor William Pachner. Narodil se roku 1915 v židovské rodině v Brtnici na Vysočině, vystudoval uměleckou školu ve Vídni a poté působil jako ilustrátor v Praze. Podařilo se mu včas odjet do USA a za války vytvářel protinacistické ilustrace pro přední americké časopisy. Když se dozvěděl, že celá jeho rodina zahynula za holokaustu, opustil veřejnou sféru a stal se umělcem na volné noze. Maloval abstraktní barevné obrazy, ale také figurativní práce na biblické a křesťanské motivy či fotomontáže. Byl ceněn jako umělec, jenž dokáže i v abstrakci sdělit své zkušenosti, vytvářet „duchovní kontemplace v malbě“. Když oslepl, začal používat jen černou a bílou. Vyučoval též na Art League ve Woodstocku, jeho dílo je zastoupeno v řadě amerických galerií.

KALKATSKÉ SYNAGOGY

V indické Kalkatě byly během chanukových svátků po generální opravě znovu otevřeny dvě synagogy Bejt El (z roku 1856) a Magen David (1884). Činorodou židovskou komunitu města, jejíž počátky sahají do sklonku 18. století, oslabil konec koloniálních časů, v padesátých a šedesátých letech 20. století drtivá většina Židů ze země odjela. V současné době žije v Kalkatě asi třicet Židů. (am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta, a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o., P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 1. 2018.

Cena 20 Kč (0,90 €)